

Микола Сціборський

Націократія

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	- 3 -
I. ДЕМОКРАТІЯ	- 4 -
II. СОЦІЯЛІЗМ.....	- 12 -
III. КОМУНІЗМ.....	- 21 -
IV. ФАШИЗМ.....	- 34 -
V. ДИКТАТУРА.....	- 42 -
VI. НАЦІОКРАТІЯ	- 50 -
I. ІДЕОЛОГІЧНІ ПІДСТАВИ НАЦІЇ	- 50 -
II. ІСТОТА І ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВИ.....	- 54 -
III. СУСПІЛЬНО - ВИРОБНИЧА СТРУКТУРА НАЦІЇ.....	- 58 -
IV. СОЦІЯЛЬНО - ЕКОНОМІЧНІ ПІДСТАВИ НАЦІОКРАТІЇ	- 62 -
V. ДЕРЖАВНИЙ СИНДИКАЛІЗМ	- 67 -
VI. НАЦІОНАЛЬНА ДИКТАТУРА.....	- 72 -

ПЕРЕДМОВА

Основною темою цієї нашої розвідки є націократія, себто концепція державно-політичного й соціально-економічного устрою, що її заступай сучасний організований український націоналізм.

Для кращого в'яснення ідеологічно-програмових засад націократії та її відмінностей від інших політичних концепцій уважали ми за вказане спинитися також над коротким переглядом питань демократії, соціалізму, комунізму, фашизму й диктатури, що попереджають у цьому збірникові основну тему про націократію.

Працю свою рекомендуємо насамперед увазі провідних націоналістичних кадрів. Обмежений розмір цієї книжки приневолив нас надати розвідці схематичний характер проте сподіємося, що й у такій обробітці вона дає відповідь на ряд актуальних для українського націоналізму питань.

Автор-Микола Сціборський.

I. ДЕМОКРАТІЯ

Останні десятиліття перед світовою війною характеризувалися найвищим розвитком тих ідей і теорій, що їх видвигнула велика французька революція, з її гаслами - рівності, свободи й братерства. Переможно опановуючи духове, культурне, політичне і господарське життя, ці ідеї вплинули на створення відповідних державно-устроєвих форм і змінили пануючі погляди на людину та її відносини з державою.

Попередні устрої феодалізму і станової монархії ставили людину її положення предмету панування над нею державної влади. Вона не мала власних, впливаючих з визнання її внутрішньої вартости прав. Ті права являлися для неї лише привілеями, набутими з волі і за згодою володаря держави - монарха, короля, князя і т. д. Цей володар-суверен був єдиним джерелом всіх прав і від нього залежало уділяти якусь їх частину окремим особам, чи цілим суспільним станам (звідси походить: "монарша ласка", "царський дарунок", "привілей від короля" і т. д.).

Натомість проголошена французькою революцією "декларація прав людини" виходила з признання за людською особистістю власних, абсолютних, ні від незалежних цінностей, що обумовлялися самим фактом її народження (свобода). Продовженням цієї ідеї було признання людини не за об'єкт (предмет), а за суб'єкта (підмета) права, що повинно виходити з однакових для всіх засад (рівність). Устійнення засад особистої свободи і рівних громадянських прав людей, обмежуваних лише для унормовання суспільного співжиття (братерство) привело до перегляду теорій і понять про право суверенности (зверхности) в державі, приналежне раніше її володареві-монархові.

Нові теорії переносили поняття суверенности на цілий нарід, як той суспільно-політичний збір, що складається з певної кількості наділених всіма правами громадян. Окремий громадянин ставав таким чином ніби частинним носієм суверенного права цілого народу. Впродовж XIX ст. ці ідеї особистої і громадянської свободи набирали все більшого признання, оформлюючись в потужний рух лібералізму. Під його впливом відбулася перебудова державних устроїв майже всіх культурних народів світу, оперта на засадах демократії (народоправства). Під діянням складних процесій суспільно-господарського життя, нових соціальних класів і політичних партій, демократичні форми державних устроїв вже перед світовою війною дійшли свого завершення у вигляді режимів політичної, або інакше кажучи, парламентарної демократії. Устрій сучасної політичної демократії виходить, з тих основ:

- 1. Признання самоцінності людини та її рівності з іншими людьми.

- 2. Наділення її усією повнотою особистої свободи і громадянських прав, обмежуваних лише для загальних суспільних інтересів.
- 3. Визнання цілого народу, як єдиного носія суверенности, якому належить виключне право порядкувати своїм державним, суспільним і господарським життям та означувати своє відношення до інших народів.
- 4. Організації державного керування на підставі основних законів (так зв. конституція) та при допомозі органів, обраних народом на основі загального, рівного, безпосереднього і таємного виборчого права.

Теоретичні цінності демократії давали надії, що вона прислужиться до всебічного розвитку суспільства і витворить якнайбільш наближені до ідеальної досконалости устроєво-політичні форми. Такі погляди на творчу ролю демократії ще донедавна були майже загальними. Признання демократичних теорій в суспільстві було так велике, що навіть самий критичний погляд на них уважано в опінії за ознаку некультурности, або зверненої проти інтересів народу - реакційности. Та на ділі ці надії не виправдалися. Після світової війни політична демократія опинилася в дуже важкому стані. Кожний новий рік завдає їй все нові потрясення. Ми є свідками не зростання її сил і впливів, лише їх занепаду. На кін життя заявили нові, раніше незнані, політичні ідеї і устрої (комунізм, фашизм, націонал-соціалізм), загальною ознакою яких є їх непримирима ворожість до ідеї і системи демократії. Під впливом невдач демократії, значна частина світової опінії, яка ще так недавно вірила в непомильність її теорій і рецептів, зачинає якраз в них добачувати причини сучасного критичного стану людства.

Наша повоєнна епоха позначається великими катаклізмами в житті культурних народів. Людство, ніби втративши попередні означені шляхи своїх прямувань, силкується їх віднайти в хуртовині боротьби, соціальних антагонізмів і заворушень. Йде переоцінка всіх тих вартостей, то донедавна вважалися незрушними... Всі ці пронеси вдаряють в демократію, все більш розхитуючи її основи. Які ж цьому причини?

Щоб зрозуміти сучасну кризу політичної демократії треба розглянути ті умови, в яких вона розвивалася. Ми вже згадували, що колискою її була велика французька революція. Остання викликана була не лише помилками керівництва тодішньої абсолютистичної монархії, але й органічними змінами (суспільної структури і господарських відносин. В ті часи вже оформилися нові суспільні верстви, що набираючи все більшої політичної і господарської ваги, не могли погодитися з існуванням перестарілого режиму, з його безправністю і пануванням - повільно втрачаючої всяке конструктивне значіння - родової аристократії. Ускладнення попередніх господарських відносин також вимагало ґрунтовних змін продукційних умов, що вже не укладалися у форми февдально-кріпацького устрою.

Всі ці обставини, після ряду катаклізмів і революційних вибухів впродовж XIX ст., створили в площині політично устроєвій - демократію, а господарській - економічний лібералізм, необхідний для розвитку нових форм капіталістичного виробництва. На політичній демократії і економічному лібералізмі сперлася ціла устроєва система нової доби.

В ділянці суспільно-політичній, демократія своєю молодю енергією і творчим патосом швидко полонила життя, збагативши його величезними вкладами культурного і цивілізаційного поступу. В ділянці господарській, капіталізм створив блискучу еру технічно-матеріального прогресу. Опертий на повні життєвої ініціативи нові суспільні стани, використовуючи винаходи і удосконалення, капіталізм все більш поширював свою експанзію, будуючи нові форми матеріального життя. Це дійсно була "щаслива весна" розвитку демократично-капіталістичної системи!

Проте вже в другій половині м. ст., демократія зазнала перших перешкод на безжурному шляхові свого розвитку. Насамперед викрилися внутрішні суперечності між її ідейними засадами (свобода, рівність, братерство) і реальним розвитком суспільно-господарських відносин, які вона витворювала своїм устроєм.

Ми вже згадували, що поступ політичної демократії йшов в парі з поширенням нової форми господарського виробництва - капіталізму. В цьому сполученні демократії і капіталізму не було нічого випадкового, бо обі ці форми політичного і господарського устрою були між собою зв'язані себе доповнювали. Капіталізм, що передумовляє свободу господарської діяльності (економічний лібералізм), не міг проявлятися в часи попереднього февдального устрою, з його зв'язаним характером господарства, привілеями, замкненими в собі цехами, закріпаченими селянами і т. д. Демократія, скасувавши формальну нерівноправність людини перед законом, знищивши станові та інші привілеї, побудувавши цілу економічну систему на вільній конкуруючій грі суспільних сил - розкрила перед капіталізмом безмежне поле діяльності.

Отже існування капіталізму не було б можливим без демократії. З другого боку і сама демократія джерело своїх розвоєвих сил находила в капіталістичній системі виробництва. Розвиток її був би утруднений без росту культурного рівня мас, загального поступу і технічної цивілізації, а проголошені нею засади правної, особистої і суспільної свободи та рівності вимагали створення такої господарської бази, на якій вони могли б реалізуватися і матеріально. Цим вимогам - як здавалося, в цілості відповідав капіталістичний устрій. Це органічне сполучення з бігом часу фатально відбилосся на самій демократії і стало джерелом її суперечностей і кризи.

В невпинному і переможному розвитку капіталізму, вже в 50 р. р. мин. ст. зачали проявлятися зловіщі симптоми. Масове використання робочої сили в підприємствах купчило в містах величезну кількість робітників, що втягаючись в темпо великороського життя, швидко втрачали

початковий сільський консерватизм і малорухомість. Цей пролетаріят, позбавлений всякої приватної власності), існував лише з праці своїх рук, продаючи її на формально "вільному", а фактично вповні монополізованому капіталістами ринку праці. В ту еру, коли засади економічного лібералізму вважалися священними і непорушними, суспільству і державі було унеможливлене яке будь втручання в господарське виробництво, не існувало законів про охорону праці, регуляції зарібної платні, соціального забезпечення.

Цю обставину зручно вміла використати новороджена кляса капіталістичної буржуазії, що швидко перетворилася в чинник соціального поневолення робітництва і жорстокого визиску його праці. Визиск праці капіталом безперечно не обумовлявся самим хижацтвом чи аморальністю капіталістів, як в цьому стараються переконувати нас дешеві демагогічні брошурки соціалістів... Експлуатаційна роля капіталу впливала з самої його внутрішньої істоти, являючи з себе один з факторів капіталонакопичення, без якого не могла б існувати сама капіталістична система в її класичній формі.

Економічна еволюція викликала все зростаючу диференціацію (розподіл) суспільства, оперту на протилежності господарських інтересів і боротьбі. Народи, що раніше ділилися на окремі стани, після родових засад, розклалися у своїй середині появою нових соціальних кляс. Ознакою і побудником приналежності до тої чи іншої кляси стали вже не умови народження, лише спільність чи протилежність матеріального інтересу.

Трудові маси - набуваючи все більшої політичної сили і суспільного значіння, підносячись у свому культурному рівні - не могли скоро не усвідомити різких контрастів між високими ідеями демократії і способами їх реального здійснення в умовах капіталістичного устрою. Бо пропагуючи в теорії гасла свободи людини і здійснивши їх в площині формальноправній, демократія не спромоглася цю свободу здобути в основній і важливій для існування суспільства соціально-економічній ділянці. Противно - як раз з розвитком політичної демократії і капіталізму, в його класично-лібералістичних формах, господарська і соціальна залежність маєтково слабшого від сильнішого, проявилася з нечуваною до тепер силою... Формально вільний громадянин обернувся в раба нової - соціально-економічної системи!

Ідея рівності, що штовхала до боротьби маси "санкюлотів" і являлася для них привабливим вогником перемоги, на ділі обернулася лише... в мертві літери писаних законів. В той час, як життя - ігноруючи ці закони - виразно прямувало до фактичної соціальної, політичної і матеріальної нерівності. Нарешті заповідь братерства, що духові емоції та мрії найкращих умів революції - в реальній дійсності стала затріпаною, сентиментально-порожною формулою, без всякого внутрішнього змісту. Події ніби глузували над тою заповіддю, виказуючи жорстокі закони

безнастанної боротьби права сильного... Політична демократія, сподіваючись найти в капіталізмі союзника, що мав створити матеріальний приклад для її ідей - права, свободи, рівності і поступу - ґрунтовно на цьому завелася. Бо капіталістична система шкереберть опрокидувала і уневажила ці ідеї, запроваджуючи в житті нерівність, безправність і антагонізми.

Розгляд історичних процесів наочно доводить, що політичні права і впливи даної суспільної групи майже завжди стоять в простій пропорції до її господарської сили. Цього "неписаного" закону, мимо його антисоціального значіння, не зуміла скасувати і демократія. З розвитком її політичної і економічної системи, проголошені нею громадські і політичні права все більш втрачали на своїй практичній вартості, обертаючись у замаскований середник узалежнення більшості від меншости.

Капіталізм зродив, як реакцію, потужну робітничу клясу і її професійні організації. На порядок дня прийшли політичні партії, як виразники певних клясових інтересів. В 50, 60 і 70 р. р. м. ст. вибухають вже нові соціально-революційні рухи і робітничі страйки. Зав'язується пристрасне гостре змагання між нетрудовими і трудовими верствами за право і можливість існування на землі... В цій боротьбі демократичні держави і їх уряди не займали означеного становища, яке могло б привести до направи труднощів і урегулювання соціальних порушень.

Обмежуючись лише на пасивному голошенні своїх старіючих ідей, лишаючись вірною принципам "вільної гри" соціальних сил, в якій - після існуючого хибного переконання -- добро "само" повинно неминуче перемогти зло для дальшого "поступу", провідна політична демократія не спромоглася вхопити в сильні руки керми подіяма і втратила відповідний мент для свого власного скріплення в перспективах історії. І хоч подібний поступ її ідей і системи продовжувався в ряді всіх послідуєчих десятиліть, то це вже був лише поступ інерції.

Реальна дійсність все більш розхитувала віру широких мас, в універсальність демократії і в її спроможності з успіхом розрішити нові складні проблеми. Внутрішньо мінялася і сама демократія, її початковий зміст, означуваний духовістю, що забезпечувала творчість, виповнювався примітивним матеріалізмом, єдність початкової мети - заміняли антагонізми, а перестаріла енергія оберталася у силу безвладності. Патос і віра зникли, уступаючи місце поживклим теоріям і мертвим, і традиціям без змісту.

Народженню демократії на початку присвічували ідеї, що уважалися за "вічні правди". Одначе, на основі їх вона не спромоглася створити закінченого і абсолютного світогляду. Це і не дивно, бо сама, надміру аналітична, наскрізь раціоналістична і скептична, природа демократії була здібна лише на створення "умовних", релятивних ідейних вартостей. Так повільно віру, мораль і дух минулого заступала зроджена нею матеріалістична розрахунковість нової доби.

Розчарованість в реформаторській і ідейній місії демократії найбільш яскраво проявилася у вигляді нової ідеї, нової концепції політичної і суспільно - виробничої організації - в соціалізмі. Коли капіталізм для демократії був свого роду, "внутрішнім шкідником", що непомітно підточував її силу, то соціалізм - відкидаючи устроєві і ідеологічні підвалини демократії - проголошував їй війну і чатував на її знищення. Так опинилася вона між двох сил, з яких кожна розхитувала її по своєму...

В звичці своїй до "толеранції", демократія своєчасно не добачила цієї небезпеки. Зрештою погамувати відосередне, діяння капіталізму і соціалізму вона могла лише при умові створення власної планової системи, що здібна була б дати вичерпуючі вказівки, для всіх складних проблем нового життя. На це демократія не спромоглася.

Причини цього лежать насамперед в певних дефектах її ;державно-політичного устрою. Як відомо, приймаючи нарід за суверена держави, демократія свій устрій побудувала на засадах виборного представництва, себто парламентаризму. Коли парламентарна система давала певні користи раніше, то тепер позначається вона цілою низкою органічних хиб. Зростаюча боротьба політичних - класових і господарських інтересів привела до створення чисельних партій, груп і фракцій. Використовуючи політичну свободу демократії і часто з'являючись відображенням егоїстичних інтересів різних, іноді виразно антисоціальних, груп, всі вони намагаються впливати через парламенти на державне керування, часом дуже мало оглядаючись на загальні національні інтереси.

В стремлінню здобути виборчі голоси, партійні чинники послуговуються різного роду груповими блокуваннями, закулісними інтригами, неморальними компромісами, підкупом і корупцією, як також і штучними засобами впливання на суспільну опінію в бажаному для них напрямі. Ці методи профанують і викривлюють значіння самого виборчого принципу, і перетворюють проголошену демократією за "святе святих" свободу слова й думки в спекулятивний середник збаламучення, засліплення, обдурення і провокування народніх мас з одною метою: "вибити" з них побільше голосів за кандидата даної партії...

Сучасний парламентаризм витворює свого роду "спеціалістів" від політики, цілком відірваних від народного ґрунту. Партійні комітети стають "торгівельними бюроми", де можна купити-продати суспільний інтерес по в подобі. Це давно вже привело до скупчення в проводі партій різних неморальних суспільних покидьків, а самій політичній діяльності надало в народній опінії характеру несумлінного і своєкорисного гешефтмахерства. В наслідок - найкращі, здібні, творчі елементи суспільства з відразу відвертаються від політики.

Ці всі обставини унеможливають для демократії творення авторитетної влади, спричинюються до постійних урядових криз і виключають конструктивну, розраховану на довший час, державну політику. Водночас приводять вони до своєманітного парадоксу демократії,

коли формальне народоправство, замість служити інтересам народу, отже, більшості,- обертається в середник його використання в руках меншости. Вся ця профанація народоправства відбувається при лицемірному голошенню "високих" ідей, ще більш понижуючих в суспільній opinii їх авторитет і вартість.

При таких умовах демократія не могла протиставитися розкладаючим її силам. Її політична слабкість і світоглядова розгубленість особливо виразно позначилася після світової війни, коли на підставі нею-ж толерованих законів, до участі в державному керуванню прийшли такі політичні течії,- мета яких полягає в зруйнуванні і держави, і самої демократії. Тут ми маємо до діла вже з виразною "артеріосклерозою" демократії, з цілковитим занепадом її само охоронного інстинкту, і з безнадійно-маняцьким доведенням її засад "політичної свободи" до повного абсурду!

Повоєнна ситуація, виповнена міжнародними конфліктами, загостреною, політично-соціальною боротьбою і господарською кризою, кинула народи світу у розпучливе положення. Невдоволення з існуючого стану речей обертається у потужні підривні революційні рухи. Сучасність вимагає рішучого перегляду усієї системи суспільного існування. Але - як доказують події - годі чекати від демократії сміливого і чинного втручання в труднощі епохи. Ще як ніколи роздерта внутрішніми чварами, катаклізмами і суперечностями, вона безрадно протиставляє, розбиваючим її силам самі нікчемні, затріпані слова: "свобода, рівність, братерство"...

Так витворився стан, відомий, під назвою кризи демократії. Як бачимо, процес розхитання і деградації її початкової внутрішньої сили започаткувався вже давно. Механічно поступаючи наперед і поширюючись кількісно, демократія водночас розкладалася внутрішньо. Складна повоєнна доба унагляднила цей розклад у всій його неприхованій правді. Цього і досі не годні зрозуміти, провідники демократії, коли сучасний її стан вони з ображеним виглядом приписують лише "сліпим, реакційним і розкладовим силам..."

Фатальність її долі виявляється насамперед в неспівмірності її кличів з практичним вмінням пристосувати їх до життя. Викидаючи одною рукою перед народами прапори своїх ідейних постулатів-демократія другою рукою штовхає ці народи на "вістря ножа" твердого життя, що ніяк не хоче укладатися в уроєні нею форми. І це не тому, що здійснення певної частини цих постулатів засадничо неможливе, лише тому, що демократія не виказала відповідного до розмаху своїх початкових ідей організаторського і реформаторського генія, інстинкту.

Марнуючи початковий патос, втрачаючи віру у свою місію вона чим далі, тим все виразніше стає "човном", що, йде самоплавом. Контрасти між обіцяним і, здійсненим стають все більш гострішими і нестерпимими. Не виказуючи потрібної активності для погамовання відосередніх сил, що підточують її власний організм, демократія своїм перестарілим внутрішнім

змістом демобілізує духову відпорність і творчість суспільства. Загалом слід признати, що устрій політичної демократії може існувати лише в умовах спокою, стабільності і рівноваги. Лише тоді в стані так-сяк ділати його складна, повільна, обтяжена зайвими атрибутами і суперечностями, машина.

З ментом нарощення цієї рівноваги, коли вимагане найбільше напруження ідейних, духових і творчих зусиль, - цей устрій виказує свої органічні хиби. Криза демократії в значній мірі викликається і посилюється труднощами сучасної доби.

Нові ідейні і політичні рухи, це насамперед реакція на витворений демократією безнадійний стан. Одні з них (комунізм) - це реакція ще глибшого падіння, в якій проявляються сили стихійних, руйнівних інстинктів, загрожуючи цілковитою катастрофою. Другі (авторитарно-націоналістичні) це здорові відрухи омолоджених, оновлених і скріплених індивідуальних і громадських первнів, що змагають до упорядкування і заміни перегнивших основ суспільною життя. Не в примір космополітичному розгонові демократії, ці націоналістичні рухи не відриваються від того джерела, що їх зродило: від нації. Тут черпають вони свої сили і можливості.

Чи слід чекати повного зникну демократії і всіх тих засад, які вона створила?.. Гадаємо, що мимо своєї органічної хвороби, вона ще певний час задержиться серед тих народів, традиції і характер яких вже підпали асиміляції її форм і впливів. Її перспективи залежатимуть там від того, в якій мірі вона зуміє свій внутрішній і устроєвий зміст піддати ревізії вимог нової доби. З другого боку очевидно, що в ряді інших країн демократія вже втратила свій вплив і втрачатиме його далі. Певні, створені нею, конструктивні принципи (бо і такі маються) найдуть собі примінення і в нових формах суспільно-політичного життя. Але свою "коронну" роль політична демократія вже зіграла.

Вона без будучності.

II. СОЦІЯЛІЗМ

Розчарованість із устрою капіталістичної демократії найбільш виразно проявилася у вигляді нової ідеї й політичної концепції суспільно - виробничої організації людства - в соціалізмі. Останній - перейшовши початковий етап різних утопійних теорій - уже в другій половині минулого століття проявляється в житті у вигляді так зв. наукового, чи марксівського соціалізму.

Об'єктивно розглядаючи історичні обставини творення й діяння соціалістичної концепції, що з'явилася якраз у добі розвитку політичної демократії, треба признати, що причиною її появи була не лише практична неспроможність демократії задовольняюче розрішити ряд суперечних проблем життя, але й ті духово-психологічні умови, що їх виплекала була сама демократія.

Історія культури вчить, що людство від віків безнастанно шукало великих, імпонуючих ідей, що могли б полонити його душу, свідомість і почування. Раніше тими ідеями були релігії (Будди, Христа, Магомета і т. д.); в нові часи - політичні та філософські теорії. Кожного разу прихильники таких ідей схильні були уважати їх як щось незрушиме й непомилне, за пічні правди (для прикладу можна взяти хоч би сучасний московський комунізм, що чим далі, тим більш прибирає характеру єдиної, нетерпиме виключаючої всі інші, релігії серед його визнавши).

Демократичні й лібералістичні теорії в боротьбі з поточним укладом старої станової монархії, поквапилися зруйнувати й її духово-культурні основи, то базувалися на авторитеті влади, черпали свою мораль із приписів релігії, а мету життя добачували у вірності християнізму та монархові. Абстрагуючи від оцінок внутрішніх і суспільних вартостей культури часів старої монархії, треба ствердити, що для неї скріплюючим цементом була її духовність. Хоч впливи й здобутки цієї культури охоплювали безпосередньо лише обмежені, упривільзовані версти (аристократію, духовенство), то все ж, спираючись на, єдиному принципі, вони у відповідному переломленні поширювалися посередньо і на народні маси, формуючи світогляд останніх на якійсь вищій, абсолютній ідеї, що становила основну підвалину цілої державної й суспільної організації.

Народженню демократії також присвічували ідеї, що їх уважали за "вічні правди". Проте на основі їх вона - сама наскрізь релятивістична й раціоналістична - не спромоглася створити свого закінченого й абсолютного світогляду. У відношенні до всіх проблем життя й духа, що на них стара культура вміла відповідати або означеним "так", або категоричним "ні" - демократичні теорії давали невиразні, спірні відповіді. Руйнуючи попередні (хоч кількісно обмежені, але якісно виповнені) духовно-моральні основи культури, демократія розбудовувала власну

цивілізаційну систему, оперту на засаді кількісного поширення, при одночасовій деградації її внутрішньої суті. Віру, абсолют, дух і мораль минулого заступили - скептичність, умовність і матеріалістична розрахунковість нової доби.

Від цих світоглядних тенденцій демократії не важко було вже перекинути місток і до соціалістичних теорій, що - використовуючи її психологічне тло - послідовно приходили до засадничого заперечення всякого ідеалізму й усякої духовності, переносючи увесь зміст і таємницю світобудови в площину своєї матеріалістичної діалектики, що визнає лише єдиний "закон" шлунка...

Не створивши ясного, сугеруючого своєю суцільністю й величністю суспільного ідеалу, демократія не зуміла також викресати в свідомості мас ясного образу людського співжиття в перспективному пляні. Її гасла були лише обривками, відірваними фрагментами цього пляну, а політична чинність, узалежнена від хибних надій у "непомильність" волі більшості, органічно була непридатною для якої будь плянкової творчості.

Використовуючи всі від'ємні сторони політичної демократії, особливо зневіру суспільних мас в її спроможність стати арбітром зростаючих соціальних конфліктів - соціалізм протиставив їй свою власну концепцію, що скоро зискала багатьох прихильників. Необхідно підкреслити, що розхитуюча до решток, зрушену впливами демократії, духову основу життя, та поглиблюючи матеріалістичний світогляд суспільства до вульгарного рівня "тваринної" ідеології - соціалізм тим не менше спромігся надати цій ідеології імпонуючих форм.

Ліберальній факультативності ідей демократії, він протиставив свою власну ідею у формі виключного, безкомпромісного та зобов'язуючого всіх наказу. Супроти демократичної невизначеності й пасивності до проблем організації співжиття суспільства - соціалізм видвигнув плян-схему унормовання політичних, соціальних і господарчо-продукційних відносин будучого життя. Непримириимий у своєму світогляді, він і свій реконструктивний соціальний плян наказував приймати за непомильну, неминучу в здійсненні догму, що опирається на складній, часто псевдонауковій, аргументації.

Створена Марксом, доктрина соціалізму полягає в наступному. Капіталістичний устрій є джерелом економічної експльоатації працюючих (так зв. теорія "податкової вартості"), соціальної нерівності, періодичних господарських криз, що час-від-часу стрясають економічною системою цілого світу, та імперіалістичних війн, спричинюваних експльоатаційними інтересами капіталу, війн, що руйнують і унеможливають людський поступ. Дальший розвиток капіталізму неминуче приведе до скупчення всіх продукційних і споживчих багатств у руках правлячої меншості, себто капіталістів-власників продукційних засобів (так зв. теорія "концентрації капіталу"), в той час, як широкі народні маси позбавлятимуться власності на середники виробництва та попадатимуть у все більше матеріальне

убожество (так зв. теорія "пролетаризації мас"). В наслідок цих "закономірних", - як твердять соціалісти, - процесів створиться в світовому масштабі лише дві основні соціальні класи - капіталістів і пролетарів. Проміжні групи селянства, ремісництва, дрібних продуцентів, крамарів, тощо, після довгих хитань також приєднаються до пролетарського класу під тиском цієї господарської закономірності. Відносини між капіталістами й пролетаріатом буде визначати жорстока соціально-класова боротьба. В тій боротьбі зростаюча в своїй свідомості й організованості пролетарський клас набуватиме все більшої сили, в той час, як капіталістично-буржуазний клас отінюватиметься в усе більш ізольованому й загрозливому положенні. Цей переходовий період позначатиметься революціями, страйками та іншими виявами соціальної боротьби пролетаріату. Нарешті наступить момент соціальної революції, коли об'єднаний в інтернаціональному масштабі пролетаріат знищить капіталістичну меншість, експропріює (вивласнить) всі її багатства й продукційні серединки та створить безкласове інтернаціональне суспільство (власне, однокласове суспільство, їло складатиметься лише з працюючих), з соціалістичною (себто не приватновласницькою, а усупільненою) організацією господарського виробництва і розподілу. В цей спосіб зникнуть - приватна власність, класовий поділ, соціальні конфлікти, визиск, матеріальна нерівність, окремі національні держави й війни. Наступить нова, щаслива ера суспільного життя, незнана ще в історії...

До критичного розгляду соціалістичної концепції в її суспільному та ідеологічному плані ми прийдемо нище.

Тепер хочемо підчеркнути, що соціалізм, звертаючи своє вістря проти капіталізму, неминуче мусів стати на шлях заперечення ідеологічної й устроєвої бази, що на ній розвинувся самий капіталізм, себто - політичної демократії.

Конфлікт між демократією а соціалізмом позначився насамперед у сфері їх ідейних кличів. Видвигаючи принципи рівності й братерства, демократія сподівалася їх здійснення від самої "досконалої природи" людини, що, в процесах свого суспільного існування, сама, мовляв, своїм "розумом" збудує ідеальний устрій життя на основі миру, згоди й поступу. Ця фаталістична віра демократії у "безгрішність" людини (так суперечна зо скептичною, аналізуючою істотою самої демократії) в дійсності не виправдалася.

Інакше підійшов до цієї проблеми соціалізм. Згідно з його теоріями - сліпа віра в досконалість людини безпідставна. Життя - це не приємний "вишневий садок", де все мирно співжигє й благоденствує... Це арена безнастанних змагань і сплетений вузол антагоністичних відносин! Суспільне зрівняння й братерське співжиття прийдуть не "самі собою", лише, як наслідок довшої трансформації (перероблення) людської натури й її суспільних інстинктів через усунення капіталістичної системи. Цю ж

капіталістичну систему можна буде знищити лише шляхом класової боротьби та її завершення - соціальної революції.

Самий постулат рівності й братерства соціалізм звужує, приймаючи його, як умовний (коли буде здійснений бажаний для нього суспільний устрій) і застосовуючи його не до всіх людей "взагалі", лише до одної їх категорії - пролетаріату. Також особисту й громадську свободу, що її демократія виводить із засадничого признання абсолютних цінностей і вроджених прав людини, соціалізм трактує, як умовні вартості, що вимірюються й залежності від класових ознак. Та частина суспільства, що не належить до пролетаріату, виключається з приналежних пролетаріатові норм права і свободи; їй лишається або самій перетворитися в пролетаріат, або згинуть.

Ідейні розбіжності перейшли й у площину державно-устроєву. Уважаючи саму державну Організацію народів лише за перехідну фазу до здійснення уроченого ідеалу інтернаціонального, бездержавного суспільства - соціалізм, в протилежність до демократичного режиму, проголошує політичну диктатуру пролетаріату, з одночасним обезправненням усіх інших верств суспільства. І хоч цю - заперечуючу засади демократії - диктатуру соціалістичні теорії вважають лише за тимчасовий етап у творенні соціалістичного, безкласового суспільства, то все ж її принцип, що нищить свободу ділання, поглядів, почувань життя людини - є основним, краєкутним каменем цілої соціалістичної концепції.

Це підтверджує й сучасна політична практика далеко йдучого вияву соціалістичної доктрини - московського комунізму, що творить так зв. III Інтернаціонал. Але і II Інтернаціонал, що складається із соціалістично-демократичних, меншовицьких партій різних народів, хоч і відрізняється у своїй тактиці від комуністів - також стоїть на засадничому признанні пролетарської диктатури. Той факт, що приналежні до II Інтернаціоналу соціалісти працюють у рамках демократичних устроїв, пояснюється з одного боку їх бажанням використувати для своїх інтересів свободу цих режимів, а з другого - угодовством декого з них супроти капіталістичної буржуазії.

Цікаво зазначити, що використовуючи обездуховлене; зматеріалізоване тло демократії, соціалізм все ж спромігся надати власним теоріям характеру абсолюту, як це в свій час робила станова монархія. Змінилася лише сама орієнтація ідей і надій у той "еквівалент", що чекає вірних. Давніше суспільний, культурний і моральний уклад базувався на вірі в Бога й обов'язку всіх служити Його ставленикам на землі: церкві та владі; за це вірні діставали нагороду на небі. Соціалізм свою систему опер на вірі в "богоносну" місію пролетаріату й соціальної революції. За це його прихильники можуть чекати винагороди "в соціалістичному раю на землі".

Людська природа в її відвічних шуканнях абсолюту лишилася незмінною...

Суспільно-реконструктивний план соціалізму є надбудовою його філософської концепції, що має назву історичного чи економічного матеріалізму.

Економічний матеріалізм, - це філософська доктрина, що в основу історичної еволюції суспільства кладе господарсько-виробничі відносини. Ці останні скермовують ціле людство лише в одному напрямі розвитку, що його вислідом є перманентна (безперервна) класова боротьба. Згідно з цією доктриною, життя кермується не Ідеї - створювані силою людського генія, духа й волі - лише обездуховлені, механічні господарські процеси, що мають характер якоїсь фатальної, незалежної від втручання людей, закономірності.

Щоправда, ідеї та воля людей грають певну роль в житті, проте вони самі, після переконання соціалістів, є лише вислідом діяння цих механічних закономірностей і носять на собі їх тавро. Цю залежність людського творчого духа від мертвої матерії, основоположник наукового соціалізму, Маркс, окреслив у своїй класичній формулі: "Побут означає свідомість".

Як бачимо, філософія соціалізму є наскрізь матеріалістична й раціоналістична; вона відкидає ідеалізм, зневажливо вважаючи його за "неуцтво" (в сучасній практиці побратима "соціалізму, московського комунізму, ідеалізм - це вже просто "контрреволюція" зо всіма впливаючими з того наслідками...). Мимо цього, як вже згадували, марксістська соприхильників характеру догми-релігії.

Пояснювати це явище треба не лише прикметами самої незмінної людської природи (навіть і обтяженої надмірно всіма атрибутами самопевного марксістського "всезнайства"...), але й внутрішніми суперечностями філософії марксизму. Ці суперечності виявляються вже з побічного розгляду так зв. діалектичного матеріалізму (діалектики), на якому базується світогляд соціалізму й комунізму. З одного боку діалектика відкидає ідеалізм і засади абсолюту, претендуючи на роль точної, раціоналістичної науки. Вона сприймає життя, як невинний рух, основою якого є протиріччя, що визначають само буття. Розвиток усіх історичних явищ лежить на так зв. "законі трьох фаз", із яких остання незмінно приводить до вищого щабля поступу...

Встановлюючи ці "закономірні" протиріччя, що стають якимсь "началом усіх начал" - діалектика, сама того не помічаючи, повільно перетворювалася в містику, а спроби "наукового" обосновання згаданих "трьох фаз" суспільного розвитку завели її в глухий кут ортодоксальної схоластики. Визнавцям соціалізму нічого не лишалося, як прийняти її за містичну догму, "увірувати" в неї - отже допуститися того, що заперечує сама раціоналістична природа діалектики...

Штучні, нарочито ускладнені претензійною науковістю теорії марксизму створили секту фанатиків-інтелектуалів, що своїми коментарями остаточно перетворили їх у недоступний для пересічної людини пралис

словесної еквілібристики. Маса, що йшла за соціалізмом, не вглиблялася в його світоглядіву й філософічну суть. Вони сліпо, з вірою, сприймали лише його вдаряючи, ефективні гасла класової боротьби, соціальної революції та обіцянки чудасійного перерозподілу матеріальних багатств після принципу: "хто був нічим, той стане всім". Так сама по собі спрощена, вульгарна концепція соціалізму при дотику з масами ще більш примітивізувалася, часто стаючи середняком їх деморалізації.

Та швидко, побіч протиріч світоглядівих, зачала хитатися й сама - така струнка, та логічна на перший погляд - соціально-економічна програма марксизму. Нанесли їй перший удар самі ж такі соціалісти. Зачався рух за перегляд марксіських теорій, знаний під назвою берштайнізму, що розколов єдиний раніше соціалістичний табор, на ревізіоністів (приклонників перегляду) і ортодоксів (що стояли на старих засадах марксизму).

Перші сумніви запали відносно "безгрішності" схеми Маркса про концентрацію капіталу та закономірну пролетаризацію суспільних мас. Обсервуючи початкові стадії творення капіталізму, коли він пробував у хоробливо-напруженому періоді змін старих продукційних відносин і промислових революцій - Маркс дійсно мав підстави ствердити процес гарячкового нагромадження капіталу й пролетаризацію мас. Він спромігся також прозорливо відгадати де в чому й перспективи розвитку капіталізму, даючи їм наукове обосновання. Але від правильно відчувтих симптомів до "становлення непогрішливих закономірностей була ще величезна дистанція!.. Цієї обставини не врахував Маркс, надаючи своїм спостереженням характеру фатального закону, що спирався на натягнену, мотивацію діалектики.

Між тим ревізіоністи запримітили, що хоч концентрація капіталу дійсно відбувається, проте далеко не тими темпами й шляхами, що їх заповідав Маркс. Незнані ще йому, нові форми капіталових інвестицій і виробничих процесів приводили до того, що концентруючись і консолідуючись у світовому масштабі, капітал водночас виказував тенденцію до диференціації, себто розпорошення між все зростаючим числом власників. "Закон" про неминучу ізоляцію кількісно зникаючої класи капіталістів в обличчі безмежно зростаючих спролетаризованих мас - не виправдувався.

Те саме сталося й з "законом" пролетаризації суспільства. Маркс мав рацію, коли заповів урбанізацію суспільства, в значній своїй частині позбавленого власних середників господарської діяльності та існуючого лише з продажі своєї праці - фізичної чи розумової. Проте й ця еволюція не дала, в своєму висліді заповідженого Марксом ефекту - матеріального зубожіння мас. Ми є свідками, що під впливом багатьох факторів (боротьба організованої робітничої класи з капіталістичним визиском, модерне соціальне законодавство та забезпечення, державний контроль

господарського виробництва і т. д.) матеріальний і культурний рівень життя робітничої класи зростає, а умови праці поліпшуються.

Поруч із пролетаризованням певних прошарків середніх клас, відбувається також зворотний процес переведу пролетарів до середніх клас (дрібні власники, рантьє, тощо), при чому це явище найбільш виразно проявляється в індустріалізованих країнах, отже із нагромадженням капіталом, де, після Маркса, самі середні класи мали б підпасти неминучій пролетаризації.

З бігом часу виявилися й інші хиби теорії марксизму, над якими тут не спиняємося; вони цікаві лише для спеціалістів. Тут важно підкреслити, що ревізія основних положень наукового соціалізму вплинула й на практичну політику об'єднаних в II Інтернаціоналі соціал-демократичних і радикал-соціалістичних партій. Після ортодоксального марксизму якраз закономірна концентрація капіталу й пролетаризація мас мусіла витворити реальні передпосилки класової боротьби та соціальної революції, що мала ґрунтовно змінити створений капіталістичною демократією суспільний і господарський лад. Коли ж ці засадничі "закономірності" виказалися проблематичними, то ще більш сумнівним ставав їх очікуваний фінал - соціальна революція. Загнаний в сліпий кут суперечностей, соціалістичний табор зачав міняти свою політичну тактику.

Ця зміна відбувалася важкою для нього ціною внутрішніх конфліктів, вагань і потрясень. Прийшов врешті час, коли революційність соціалізму, що поривала за собою маси, заступила тактика опортунізму; початкові непримиримі догми станули об'єктом пристосовання до обставин... "стабілізації капіталізму". Шукати сьогодні одностайності та ясних відповідей у соціалістичних програмах - марна річ! Йдучи по лінії найслабшого спротиву, вони - устами таких своїх авторитетів, як Каутський - вже проголошують, що "успіхи соціалізму й капіталізму йдуть в однаковому напрямі(!). Соціалізм зацікавлений у розквіті капіталістичної системи(?). Чим успішніше розвивається капіталістичне виробництво, тим більше шансів на запровадження соціалістичного устрою... Якнайменше віри в об'єктивізм історичного розвитку!" і т. д.

Як бачимо, тут шкереберть вивертаються не лише програмові основи соціалізму, але й його історично-матеріалістична та діалектична суть. Важко вгадати, щоб сказав Маркс, коли б міг пізнати ці несподівані, викликані вимушеною спекуляцією, теорії людей, що продовжують себе уважати його учнями та спадкоємцями!..

Подібно до політичної демократії, соціалізм вже втратив свій початковий боєвий патос, перетворившись в еволюційну та угодовську супроти капіталізму течію. Революційними в цім лишилися самі святочні фрази... Тут пімстилися на ньому не лише суперечності його доктрини, але й те, що обставинами свого політичного розвитку він засуджений був на положення не кермуючого й будуючого конструктивні вартості, лише деструктивного та опозиційного супроти існуючого ладу чинника. Для

конструктивної, провідної ролі соціалізм не був підготований ані програмове, ані психологічно. Мимо претензій на "універсальність", сама його програма, при глибокому її розгляді, виявляє свою однобічність і недовершеність; це насамперед концепція розподілу вже існуючих матеріальних багатств, а не конкретний план їх творення.

Не дивно, що найбільшої поразки марксизм зазнав як раз тоді, коли після світової війни, в ряді головних країн Європи, обставини так легко передали йому до рук керму й владу. В цих нових для нього умовах, соціалізм не лише не спромігся здійснити свою соціальну революцію; йому забракло сил, здібності та мужності навіть планово зрушити саму капіталістичну систему, що опинилася в його руках... Крім примітивної "експропріації" й анархії справа не пішла! Заскочений несподіваними можливостями, не в міру галасливий, а водночас безчинний і розгублений - II Інтернаціонал здавав позицію за позицією.

Розчаровані у своїй вірі та надіях маси відверталися від нього... Страшного удару завдав соціалізму й його рідний брат - комунізм, що з'явився в той час на Сході. Між тим в Європі на кін життя приходили нові сили, нові реформаторські рухи, зроджені стихією націоналізму... І під їх наступом, соціалізм послідовно падає в Італії, на Балканах, в Мадярщині, Німеччині, Польщі, Австрії, Іспанії і т. д. Сьогодні, ще так недавно могутий і впливовий, II Інтернаціонал являє з себе жалюгідне видовище руїни й катастрофи.

Оздоровлені свіжим ідеалістичним поривом і жагою творення нового життя, народи - виповіли війну марксизмові. Боротьба йде не так із цілою соціально-господарською концепцією соціалізму, як насамперед із його обездуховленим, механістичним і матеріалістичним світоглядом, з його - суперечною з законами життя - інтернаціоналістичною та космополітичною природою. Слід признати, що соціалізм, як політична течія, відограв у свій час і позитивну роль в ділі боротьби робітництва з капіталістичним визиском, за здобуття своїх прав на культурний, правовий і матеріальний розвиток. Певні корисні елементи соціалістичної концепції пристосовуються та пристосовуватимуться до життя й новими реформаторськими рухами. Натомість справжнім історичним злом марксизму є його світоглядіві заложення. Війна з ними - це війна живих будуючих ідей із отруйною мертвечиною діалектичної схоластики, що примітивізує й вульгаризує духове ество людини та суспільства.

Соціалізм в упадку! Самопевний у своїй "глобальній" місії, він щоправда спромігся зрушити й надщербити гнілі основи політичної демократії, але далі самий розгубив свої шляхи... Рештки, колись потужних, соціалістичних кадрів шукають рятунку. Частина їх знаходить його в ще більшому угодівському симбіозі з капіталістичною дійсністю, інші знова бачать вихід у поєднанні з комунізмом. Сучасні безвладні спроби II Інтернаціоналу творити "єдиний фронт" з III (московсько-комуністичним) Інтернаціоналом - це ніщо інше, як вияв розкладу соціалістичного табору.

Очевидно, що як дальший опортуністичний симбіоз із капіталізмом, так і поєднання з комунізмом нічого доброго не віщують соціалістичному рухові.

Скинений із шахівниці перспектив, він послідовно котиться на похилій площині, щоб зазнати остаточного краху та втратити самостійну політичну роль.

III. КОМУНІЗМ

В площині світоглядів і теоретичній - комунізм і соціалізм між собою тотожні, їх обох зродила спільна доктрина марксизму, з її матеріалістичним розумінням історії, діалектикою, класовою боротьбою, соціальною революцією та планом створення бездержавно-інтернаціонального соціалістичного суспільства. Хоч наразі комунізм і соціалізм перебувають у незгоді, то мимо цього вони нерозривні в самій своїй природі. Кажучи теоретично, комунізм не лише не є запереченням соціалізму, але його логічним продовженням і практичним завершенням. Таке власне розуміння комунізму виявив самий творець класичного соціалізму - Маркс, у своєму знаному "Комуністичному Маніфесті".

А втім і організаційно комунізм виріс із соціалістичного руху, з рядів соціал-демократичної партії, що офіційно представляла марксизм. Розбиття раніше єдиного соціалістичного руху зачалось перед кілька десятиліттями, і особливої гостроти набрало в кругах московської соціал-демократії. Але й після того комуністичні елементи довгий час не поривали зв'язків із соціал-демократичною партією, творячи в ній скорше внутрішню опозицію та навіть маючи однакову партійну назву, лише з означенням своєї фракційності. Ця комуністична фракція дістала назву "соціал-демократів більшовиків" (під проводом Леніна) у відмінність до решти соціал-демократичної партії, що її відтоді називано "меншовицькою".

Щойно після жовтневої революції 1917 року в Росії, комуністичний рух - вже оформлений у самостійну партію (ВКП-б) - остаточно пориває всі зв'язки з об'єднаною в II Інтернаціоналі соціал-демократією та іншими соціалістичними групами та створює III Інтернаціонал, або інакше кажучи - Комінтерни (Комуністичний Інтернаціонал). Під кермою Комінтерну, починає комуністичний рух ширитися й в інших країнах світу, оформлюючись в окремі, але підпорядковані йому, крайові компартії.

Початковою причиною розбиття соціал-демократії на "більшевицьку" і "меншовицьку" були не так теоретично - світоглядіві, як насамперед програмово-тактичні розходження. Соціалістичний рух набирав тоді вже значної світової ваги й зо стадії абстрактного теоретизування перетворювався в чинник практичної політичної дії. Та якраз ця - ніби сприятлива для нього обставина - викликала найбільші ускладнення.

Ревізіоністичний перегляд "законів" Маркса привів до того, що його - хай безпідставна в претензіях на "безгрішність", а проте пориваюча своєю суворою суцільністю й імперативністю - доктрина розгубилася в лабіринті нових, часто угодовсько-спекулятивних, теорій і теорійок... Розслаблена цими внутрішніми суперечностями, соціал-демократія не могла оформити й свого чину на якомусь конкретному плані. Її максимальна програма ставала порожньою фразою без змісту, ба навіть без віри в її реальність, а

мінімальна - оберталася в середник замаскованого востання соціалістичного руху в умовини, творені його ворогом: капіталізмом. Соціал-демократія все більш опортунізувалася, втрачаючи попередню революційність; її тактика вела самий соціалізм до капітуляції.

Це викликало реакцію в колах тих фанатиків марксизму, що не схильні були навіть під впливом "реальних обставин" розмінювати його бойові постулати. Серед тих непримиримих був Ленін... Добачуючи можливість створення соціалістичного ладу не в самих "об'єктивних" закономірностях соціально-економічного розвитку, лише насамперед у соціальній революції, Ленін викинув, призабуте вже соціал-демократією, гасло прямої революційної дії. Отже коли репрезентований II Інтернаціоналом офіційний соціалізм фактично встав у капіталізм і в своїй політичній тактиці послуговувався угодовською мінімальною програмою еволюції, то Ленін проголошував капіталізові негайну війну, ведену на основі непримиримої максимальної програми революції. Ця революція мала здобути соціалізові перемогу та привести його до логічного завершення - комуністичного устрою світового суспільства.

Як бачимо, в єдиному таборі соціал-демократії станули проти себе дві опозиційні, а згодом і ворожі групи: революційні максималісти та еволюційні мінімалісти. Звідціля вийшли й назви: "большевиків", себто тих, то заступали непримириму максимальну програму марксизму, і "меншовиків", що схилилися до угодовської мінімальної програми.

Ленінові годі було відмовити в прозорливості й у правильному відчутті моторичних двигунів життя... Коли західноєвропейські, а під їх впливом і московсько-меншовицькі провідники соціалізму потопали в хаосі мертвої, безчинної й бездушної матеріалістичної схоластики, він відчував, що перемога комуно-соціалізму залежить і від духо-волевого напруження його акції. Фанатик марксизму, Ленін водночас у самій своїй істоті парадоксально сполучав історичний матеріалізм із... волюнтаризмом, діалектику - з певними психологічними проявами... ідеалізму.

Такими внутрішніми прикметами визначалася зрештою більшість московських соціалістів, відрізняючись цим від західноєвропейських, хоч і виходила з однакової з ними доктрини. На це склалися особливі причини. В Європі соціалістичний рух викликався реальними соціально-економічними умовами, що їх тут створював уже розвинений промисловий і фінансовий капітал. Це надавало європейському соціалістичному рухові не чуттєвих, але цілком практичних, матеріалістичних позначок. Тут боротьба відбувалася на базі конкретно існуючих соціально-економічних відносин, втягаючи в рух, крім робітничих мас, подвійну категорію лідерів: відірваних від життя кабінетних теоретиків марксизму та різних партійних практиків. Серед останніх було чимало "дельцов" (по нашому, "реальних політиків"...), що в лідерстві соціалізму бачили певні, часом дуже далекі від яких-будь "ідеалів", користі. Цим пояснюється й тепер існуючий в Європі парадокс,

що на чолі соціалістичних партій перебувають "пролетарі", маючи в банках... мільйонові власні конта!

Інші обставини були в Росії. Її примітивна соціально - економічна система та режим абсолютистичної монархії не творили органічної бази для розвитку соціалізму. Робітничі маси не були дозрілими до прийняття його кличів. Натомість його ідеї полонили ту частину московського суспільства, що властиво до соціалізму й пролетарської революції не мала ніякого реального відношення, це інтелектуальну еліту - інтелігенцію, ба навіть буржуазію (цей факт доволі дивно виглядає на тлі безапеляційного твердження Маркса про те, що "побут означає свідомість" !..). Не маючи ніякої змоги застосувати соціалістичні теорії до практичного життя, ця інтелігенція перетворила їх у романтику, де реалізм заступлено чуттям, мріями, серцем і ідеалістичними емоціями, отже виявами, доволі далекими від марксівського матеріалізму...

У витворенню цих прикмет московського соціалізму певну роль відіграли й особливості московського духа й психології. В них глибоко закорінені перони містики, що надають їм то характеру пасивної "стоячої води", то знов раптового стихійного шалу... Ціла культурна і політична історія Московії визначається цими вибуховими шуканнями якоїсь абсолютної "правди всіх правд", що лежить десь поза межами реального існування.

При всій своїй глибині, ці містичні шукання мають незмінні в часі риси якоїсь духової патології, що вульгарно спрощує різноманітний світ ідей і явищ, заступаючи їх внутрішній зміст і якість зовнішніми формами божеського фетишу.

Так було раніше, коли московські маси добровільно йшли на кострища в спорі між собою - трьома чи двома "перстами" хреститися; має чи не має бути якась літера в церковних книгах? Пізніше ці характерні "психологічні риси виявилися в примітивному "народолюбстві" московської інтелігенції, в хоробливому душевному "самоковиряню" достоевщини, в царславному ідолопоклонстві, а, нарешті, в московському комунізмі. Духове напруження москаля ніколи не буває радісне й творче; його незмінно супроводить аскетизм, якась азійська фатальність, пов'язані з нездоровою екзальтацією (в тому, що большевизм послуговується в своїй сучасній практиці методом так зв. "ентузіазму", не має нічого випадкового...).

Будучи продуктом московського духа й культури, Ленін ці прикмети переніс на свій комунізм. Останній уявляв із себе непримириму секту фанатиків, що жили й ділали силами свого духоволевого напруження. Ленінську "стару гвардію" визначав гарячковий ідейний порив, скермований до здобуття поставлених цілей; це були аскети-містики, що ціль свого існування бачили в боротьбі за свої теорії. Як бачимо, комуністичний рух, змагаючись за панування матеріалістично -

марксівської концепції у світі, водночас самий живився й міцнішав у боротьбі силами волонтаризму і своєманітного ідеалізму.

Це означило його перспективи! Бо коли прийшла рішача година, він - нівелюючий усі якості, усуваючий усі сумніви, вульгарно-примітивний у своїй суспільно-ідейній концепції, але водночас непримиримий, волевий і рушійний - лише він міг опанувати московські й духово-змосковлені маси Росії. Що могла розгублена, канцелярійно-академічна, засохла в своєму бездушному доктринерстві (з яким щасливо йшла в парі угодовська капітуляція в практиці...) світова соціал-демократія протиставити своєму "побратимові" - комунізму в боротьбі за маси? Його прямолінійним і вражаючим свідомість гаслам: "Грабуй награблене!..", "Війна палацам, мир хатам"?! Не диво, що комунізм опанував маси.

Вожді комунізму люблять багато писати й говорити про перемога марксизму, в ССРСР. Між тим ніщо інше, як власне жовтнева революція та всі її сучасні наслідки заперечують теорії Маркса про механічну "об'єктивність" історичного розвитку, та його закони соціальної революції. Ніде правди діти... Коли б Ленін (подібно до деяких соціал-демократичних теоретиків) покладався на самі "закони" марксизму, то певно не довелося б йому дочекатися перемоги компартії! Історія ніби для глузування над Марксом створила парадокс російської революції, з її жовтнем 1917 року...

Згідно з Марксом, соціальна революція мала насамперед нагрівати в країнах посиленої концентрації капіталу й пролетаризації мас. Отже економічний, головню промисловий, розвиток даної країни обумовляв її "зрілість" для революції В періоді 1917 року Росія з її малорозвиненою соціально-економічною системою, що в ній слідна була ще спадщина недавнього кріпацько-февдального устрою, ніяк не могла творити органічного, підпорядкованого марксівським об'єктивним "закономірностям", підложжя для соціалізму й комунізму. Після логіки соціалістичної доктрини, революційні зриви стояли на порядку дня в західних індустріалізованих державах... Сталося навпаки! В розвинених економічно країнах соціалізм не втримає своїх позицій; натомість відстала від них на кілька десятиліть Росія, зовсім неочікувано, перша станула тереном комуністичного експерименту.

До питання, які не створило наслідки для самого комунізму, ми ще повернемо. Тут важно ствердити, що самий цей експеримент проречисто заперечує твердження марксизму про рішаче значіння механістично-матеріалістичних факторів у подіях історії. Він доказує, що її процесами кермує людський дух і рушійна воля, виявлювані в активному чині. Цю "контрреволюційну метафізику" сучасні володарі Кремля висміюють і переслідують терором... Між тим під її фактичним впливом переходила й їх діяльність у періоді підготовки та переведення жовтневої революції. Коли б не це - не існував би сьогодні Сівіцький Союз!

Захопивши владу й Росії, комунізм (большевизм) одразу перечеркнув існуючий політичний і господарський устрій та його правні

норми. Мало того - у своєму гарячковому революційному пориві він одним махом, хотів знищити старі форми суспільного існування, і ввесь духовно-психологічний уклад життя та зломати дотеперішню уяву про людину, мораль, дійсність і будучність... Він змагав не лише до усупільнення всіх продукційних засобів і знищення приватної власності й визиску людини людиною, але й до цілковитого зрівняння всіх людей у життєвому побуті й потребах.

Як бачимо, комунізм ставив перед собою величезні завдання! Зо становища послідовної логіки самої соціалістичної доктрини - він, безперечно, мав рацію. Проте в практиці такий ідеальний суспільний устрій міг бути здійснений не лише через встановлення відповідної устроєвої системи, але й при умові цілковитого переродження душі та психології людей, при умові повного зануку в них почувань егоїзму, злих інстинктів і перетворення їх в якихось над-людей, що склалися б із самих елементів добра, високої етичності та альтруїстичної здібності поступатися кожночасно власним інтересом для других.

Просякнений містичною вірою в свою місію, оп'янілий успіхами перших перемог - московський комунізм не розважав над труднощами. Він цілий творив тоді з себе волевий, фанатичний порив у будучність... З таким наставленням довелося йому вперше криваво зударитися з реалізмом життя.

Виходячи з засад марксівського соціалізму, комунізм поставив собі завданням створення інтернаціонально-бездержавного й безкласового (пролетарського) суспільства з соціалізованими засобами господарського виробництва та комуністичним розподілом матеріальних дібр. В протилежність соціал-демократії, що визнаючи ті самі засади в "далекій" теорії, - зрезигнувала з них у практиці й послуговувалася супроти капіталізму опортуністичною еволюційною тактикою - комунізм постановив здійснювати їх негайно, терористичними методами соціальної революції. Терен Росії, де опанував він владу, являвся для нього спочатку лише вихідною базою дальшого розгортання класової боротьби пролетаріату, що мала знищити капіталізм і в інших державах та запровадити комуністичний устрій у цілому світі.

Та поки мова про світову революцію - комунізм (большевізм) одразу був поставлений перед невідкличним наказом ліквідувати в самій Росії всі ті ворожі сили, що загрожували вже після першого дня перемоги розсадити його з середини. Для цього створив він відповідну форму державного устрою, що з одного боку покривалася з соціалістичною теорією, а з другого - відповідала його власним інтересам. Так зродилася система рад (совітів) у межах "Союзу Совіцьких Соціалістичних Республік", оперта на режимі так зв. пролетарської диктатури. В плані економічному запроваджено було систему так зв. воєнного комунізму, що характеризувалася не лише соціалізацією всіх засобів продукції, але й

комуністичним, плановим розподілом господарських продуктів у суспільстві.

На базі цих трьох засад - соціально-політичної диктатури, соціалізації продукційних середників і господарського виробництва та комуністичного споживання матеріальних багатств - почав московський комунізм після жовтневої революції здійснювати свої реформаторські суспільні завдання.

Часи, що про них тут згадуємо, стали для сучасного комунізму вже далекою історією !.. Об'єктивний розгляд його шістнадцятилітньої практики вказує, що він уже основне змінив свою внутрішню суть і назверхні форми. Комунізм виявляє всі ознаки власної самодегенерації, фатально - хоч і у відмінних формах та під впливом інших обставин - наслідуючи вже знані нам приклади саморозкладу демократії та довоєнного соціалізму.

Формально ісповідуючи старі догмати, він властиво вже відмовився від теорій, що стимулювали його розгонову силу в часи революційної "весни". Сьогоднішня комуністична доктрина (коли цим почесним терміном взагалі можна назвати хаотично нагромаджене словоблудіє "комнауки"...) - це вже не марксівський соціалізм, навіть не, лєнінський комунізм, це "сталінізм", в якому схоластика зпримітизованої первісної догми змішана з диктованими життям і виродженням самого комунізму спекулятивними компромісами. Те саме бачимо й у практичній політиці компартії; її "генеральна лінія", що заступила попередню пряму революційну дію, представляє з себе комплекс непримиримих внутрішніх і тактичних протиріч.

Які причини самодегенерації сучасного комунізму? Шукати їх треба насамперед у самій його концепції. Основою її є, як знаємо, суспільний безкласовий колектив, зрівняний в умовах його матеріального існування. Хоч проблема комунізму виходить із чисто матеріалістичних залогів, проте вона є насамперед психологічна проблема. Як вже зазначалося вище, здійснення лєнінського комунізму залежало не так від механічного запровадження його соціально-економічних форм, як від глибоких змін духового Змісту та психології індивідуальності й цілого суспільства. Вагу цього психологічного моменту розумів і Маркс, але просякнений історично-матеріалістичним і діалектичним світоглядом, він не міг інакше його оцінити, як у своїй, чисто механістичній, формулі: "побут означає свідомість".

Недооцінення психологічних факторів катастрофально відбилося на московському комунізмі. То маючи в своїх руках владу й зв'язані з нею необмежені можливості для свого доктринерського експериментаторства, він після довшої боротьби самий опинився в полоні ворожої йому ідеологічної стихії. Покликаний її асимілювати він самий підпав її асиміляції. Закони життя та впливаючі з них органічні стремління людської індивідуальності сказалися сильнішими від жаху червоного терору та його уроєних цілей!.. Причини цього, явища полягають не лише в консерватизмі

ідеологічного та духового укладу суспільства, але й у його самоохоронному інстинкті, що протиставиться антисуспільному значінню комунізму. Це твердження для декого може здаватися несправедливим; мовляв - чиж можна рух, що змагає до усунення соціальної несправедливості й запровадження рівності людей, уважати антисуспільним, руїнницьким?!

Проблеми рівності й нерівності є надто складні, щоб їх розглядати на цьому, місці засадничо. Вкажемо лише, що начало рівності взагалі видається нам безпідставним у самих процесах світобудови. В обмеженому ж соціальному плані абсолютна рівність, після нашого переконання, є абсолютним злом. В соціальному житті ділають принципи кількості і якості; власне ці останні творять багатство явищ, зводячи різноманітність творчого світу до гармонії, що визначає корисний для цілого, суспільства поступ. На самій матеріальній базі нівелююча рівність ніколи не обмежується; вона закономірно тягне, за собою нищення тих суспільних і духових первнів, що стимулюють якісний розвиток і зводить життя до панування кількісного, не продукуючого, лише споживаючого, примітиву.

Деформуючи творче існування, пропагована комунізмом матеріальна рівність, сама по собі, є цілковитою утопією. Що це так, може краще за нас ствердити сталінський комунізм, що самий подає тепер застрашаючі зразки варварської нерівності. В своїх постулатах колективної рівності, комунізм не є навіть оригінальний. Історія суспільних ідей, устроїв, реформаторських та релігійних рухів знає чимало спроб творення такого "раю", побудованого на рівності й альтруїзмі Моральною синтезою цих стремлінь являлося християнство. І коли високу ціль зродження надлюдини - своїм змістом рівнозначну божеській непогрішимості - не довелося здійснити Могучому Велетневі Духа - Христові, з Його справді божеською екстазою ідеалістичної любові, то, тим менш було підстав сподіватися, що цю місію довершить обездуховлений матеріалістичний комунізм.

Так і сталося! Заповідженого "раю", з його абсолютною й матеріальною рівністю, комунізм не створив, ба навіть фактично вже відмовився від цього; натомість ставрував сучасність всіма негаціями свого внутрішнього змісту. Антисуспільне значіння комунізму ховається не в його економіці і заповіджених світових революціях. Як будемо далі бачити, в цій практичній частині своєї програми він самий вже збанкрутував. Безпосередньої небезпеки цих його "реформ" не існує для світу. Тим більше, що на порядок дня прийшли в світі вже інші концепції, що відкидаючи демагогію комуністичної устроєвої нівеляції, перебудовують суспільства на принципах творчої етики, громадського обов'язку й соціальної справедливості. Тим ідеям належить будучність!

Руїнницький зміст комунізму лежить у його світогляді. Пояснюючи всі вияви життя самим діянням матеріалістичних факторів, здвигаючи на п'єдестал дикунського обожування матерію, брутально попираючи ногами

різноманітний світ ідей і зводячи ряд найважливіших проблем і вимог людського духа до рівня "контрреволюції" - комунізм обездуховлює, каструє й обмежує в творчих спроможностях той фактор, що в дійсності є передумовою всякого поступу: живу людину.

Помиляється той, хто гадає, що ці риси комунізму проявляються лише тимчасово, поки він остаточно не перемиг, що пізніше він створить свою власну еру культури, свободи й поступу. Бо його спрощуюча, нівелююча всі внутрішні цінності, природа (таким є зрештою цілий марксизм!) є незмінною. Трактуючи людину за препарат для ножа своєї діалектики, вихолощуючи в ній усі духові первні, він неминуче мусить випускати її зо свого "операційного столу" у світ... однобоким примітивом, варваром. А примітив ніколи не здібний творити будуючі вартості. В кращому випадку, він їх споживає; в гіршому - руйнує створене іншими. Сучасна практика московського комунізму дає багато цьому прикладів.

Комунізм - це не середник розвитку й удосконалення життя; це уроєна самоціль, що їй життя має підпорядкуватися без решти. І горе тому, хто зважиться думати, відчувати, бажати, а тим більше ділати вступереч тій самоцілі! Той у пазурах комуністичної диктатури буде знищений фізично. Коли ж і врятує себе, то лише за ціну відречення себе, перетворення в механізованого "робота" комуністичної системи, без власної душі, волі, розуму та прагнень. Всіма двигунами його внутрішнього "я" буде кермувати відповідний параграф комуністичної "політграмоти"...

Якщо б комунізм закріпився в світі, то суспільство закономірно й все глибше впадало б у прірву духового примітивізування та культурного здичавіння. Складну й величаву лабораторію життя, з грою його розгонових сил, ідей і волевих пристрастей, змінила б сіра кузня комунізму, де штамповано б "стандартну" людину-робота.

Спровоковане в перших часах жовтневої революції й опановане большевизмом суспільство, скоро відчуло ці деформуючі його прикмети. Не лише національно-поневолені, але й московські народні маси - а їх напочатку так приваблювала примітивність комунізму - зрозуміли, що йти за ним, це значить стрімголов летіти в прямовісну безодню. І слідуючи голосові самоохоронного інстинкту, вони протиставили йому свою психологічну стихію. Зачалися епохальні в своїй грандіозності змагання. Приховані від зовнішнього світу, роками точилися вони - конвульсивні, жорстокі, з гекатомбами людських жертв.

З одного боку барикади була - матерія, озброєна в потужні середники кривішого терору; з другого - безборонний, але сильний хотінням жити, дух. Боротьба йшла за перемогу духовости, за ідеали, за вірування, за мораль, за етику, за любов, за родину, за побут, за право індивідуальної ініціативи й творчості, за саму можливість існування, вдушеного кривавим чоботом комуністичного доктринерства.

Сьогодні дух вже перемагає. Назверх ця перемога ще не проявляється у виразних формах. Тим не менше вона є фактом.

Надломлений нею в самій своїй основі - комунізм у відвороті. Претендуючи колись на ролю фактора, що покликаний безкомпромісово ламати та пристосовувати до себе життя, він тепер самий змушений пристосовуватися до накинутих йому реальною дійсністю обставин. Урядовому комунізмові наразі пощастило ще схоронити своє зовнішнє "лице", але зміст його цілком вже не той, що в часи жовтневого буревія.

Повторюємо: сталінізм - це рештки неактуальної вже комуністичної догми, що в цілості підпорядкована тактиці вимушених компромісів.

Психологічна поразка комунізму відбилася й на його політико-економічній системі. Державна організація теоретично являлася для комунізму переходовим етапом до часу дефінітивного розвитку світової революції, що мала знищити капіталістичний устрій і збудовані на ньому, держави. Таким чином, створення совіцької держави було напочатку для компартії лише "прикрою необхідністю", що забезпечувала їй опорну базу для дальшої боротьби за перебудову світу на бездержавно-соціалістичних засадах.

В ідеї державний устрій ССРСР мав створити особливу систему демократії продуцентів (пролетаріату). Все населення країни поділено було на дві основні категорії: "працюючих" і "непрацюючих". Перша категорія набувала всі формальні громадсько-політичні права; друга не лише позбавлялася тих прав, але й можливості одержувати продукти усупільненого господарства. Конституція признала за органи державного керування так зв. ради (совєти) з виборних представників працюючих, що формально, були організованим виявом народного суверенітету.

В дійсності ж вже напочатку всю повноту влади в державі вихопила комуністична партія, цей "провідний авангард пролетаріату й світової революції". Зосереджуючи в своїх руках усі ділянки державного, господарського та суспільного кермування, тримаючи під червоним терором всі вияви життя, діяльності, ба навіть почувань народів ССРСР - компартія запровадила режим своєї диктатури, що офіційно ототожнювалася з волею пролетаріату. Так компартія фактично перетворилася в чинник, що на його услугах стала сама держава й ціле її населення. При такому стані конституція ССРСР обернулася в фікцію.

Цей процес панування компартії все заглиблювався та дійшов тепер свого завершення в формах сталінського правління. Режим Сталіна це вже навіть не диктатура компартії, як певного колективу; це нічим необмежувана деспотія одної людини, що спираючись на підібрану кліку, підпорядкувала собі й компартію, і державу. Інспіровані Сталіним ухвали цьогогорічного XVII партійного з'їзду цілком звели нанівець основні закони ССРСР і скасували елементарні засади контролі державного управління. Так диктатура з початкового засобу досягнення поставлених цілей перетворилася у самоціль.

Сталінський режим є логічним наслідком примітивної програми комунізму, що свою ціль добачувала в механічному спрощуванню всіх

різноманітних елементів життя й здійснювала це завдання брутальними методами терору. Хвора концепція не могла створити здорових форм суспільного існування! Всяка диктатура, обперта на перманентному політичному терорі і здушенні самодіяльності народу, стає ціллю в собі; вона водночас закономірно, звужує й ту нечисленну суспільну, базу що на ній сама тримається. Так сталося й з диктатурою компартії. Опанувавши владу й зв'язані з нею соціальні та матеріальні корнети, комуністична кліка все більш замикалася в собі. Вслід за упослідженими "нетрудовими" елементами, від неї відривалися й ті класи, що її саму привели до влади: селянство та робітництво. В останніх часах глибока прірва вже лягає між масами компартії та її проводом, що тримається лише на інерції тимчасової пореволюційної рівноваги. Періодичні "чистки" кадрів компартії стверджують це явище.

Стремління комунізму до ліквідації нетрудових, паразитарних верств, не могло само по собі викликати заперечень. Дійсно, в кого можуть збуджувати симпатії непродукуючі, експлуатаційні елементи, що ними просякнений соціальний устрій сучасної капіталістичної демократії? Однак у цій соціальній реконструкції, практичні методи комунізму цілком розійшлися з його теоретичними цілями. Самий розділ на "трудоі" і "нетрудоі" верстви давно вже перестав бути актуальним у змінених суспільних і продукційних умовах совіцького Союзу. Поглиблюючи його й тепер, сталінська диктатура кермується навіть вже не соціальними міркуваннями, лише штучними, зовнішніми ознаками: "певна" чи "непевна" дана людина або колектив для пануючої кліки?.. Сучасність совіцького Союзу визначається вражаючою нерівністю. Право на існування мають лише вибранці комуністичного режиму. Цих - зникаюча меншість. Всі інші засуджені на животіння, на сліпий послух і ролю безвладного знаряддя в руках комуністичної деспотії. Цих - багатомільонова більшість.

Переродження компартії в замкнену касту пануючих бюрократів змінило її дух і психологію. Її революційна енергія вгасла. Сучасне її наставлення - це бажання-миру й безжурного уживання поглядів перемоги... для самої себе. Відповідно до цього змінилися й погляди комунізму на істоту держави. Ця остання перестала бути для нього лише "прикрою необхідністю"... Автоматично ще й тепер виголошуючи святочні інтернаціональні формули, совіцька влада на ділі "деградувалася" до культу власної великодержавності. Це й не дивно! Поставивши своєю ціллю вдержання влади для самої влади, сталінська правляча кліка неминучо мусила опертися на базу, що найкраще її забезпечує: на державу. Вона теоретично не від того, щоб посісти й цілий світ! Але де є певність, що так буде? Хто може ручити, що в наслідку нових світових збройних заворушень, вона не втратить й те, що має тепер?! Такі сумнівні "авантюри" вже не в стані приваблювати сучасний комунізм, з його консервативним "реалізмом". Забувши про свої колишні максимальні постуляти, він задовольняється мінімум: тими можливостями панування, що

їх дає йому ССРСР. "Краще ворона в руках, ніж орел у небі" - такою є філософія сталінізму. З цього психологічного моменту самозбереження випливає, як будемо бачити, і сталінська концепція "соціалізму в одній країні".

При всьому своєму теоретичному інтернаціоналізмі, компартія була та є еманациєю московського духа та московської психологічної стихії, зо всіма прикметами її негативності, хаотичності, примітивності та самозаперечливості. Ці прикмети позначили і створену нею державу. В ССРСР - гасла інтернаціоналізму парадоксально сполучаються з московським імперіалістичним месіанством; ідеї найбільших утопій співживуть із реальним режимом терору та нищенням індивідуальності; матеріалізм - з містикією; соціалістичні поступові теорії - годяться з вражаючою соціальною нерівністю, що заіснувала на тлі комуністичного устрою, а гасла нової людини - з огидним у своїй заскоружності міщанством. Але насамперед, ССРСР - це вияв обновленої московської великодержавності, що їй комунізм (большевизм) намагається повернути зломану потенцію. Власне цією тенденцією слід пояснювати імперіалістичну політику комунізму у відношенні до поневолених народів ССРСР, що її він приховує брехливо-спекулятивними формулами ленінської "національної" теорії.

Як бачимо, до існуючої державно-устроєвої концепції комунізму неможливо підходити з якими будь теоретичними критеріями. Практика московського большевизму переліцитувала навіть (самі по собі деструктивні) комуністичні теорії...

Але й у плані економічному, що був його головною основою, комунізм не справився з поставленими теоретичними завданнями. Його найбільш класичною та додержаною в душі суворой доктрини епохою - був, згаданий вже, воєнний комунізм. Знищено тоді було приватну власність, особисту ініціативу, товарний обмін на засаді усталеної грошової одиниці та всі, дотепер знані, закони господарської продукції. Замість цього, економіку опанувала однобока концепція планового розподілу вже нагромаджених до революції багатств, без спроможності їх нового творення. Воєнний комунізм був поверненням до часів так зв. натурального господарства, з його примітивним обміном; він означав деградацію економічної системи на століття взад. Це швидко зрозумів і Ленін, скасувавши воєнний комунізм і запровадивши "Нову Економічну Політику" (НЕП), що тимчасово обмежену власність і приватну ініціативу в господарському виробництві. НЕП був першою поразкою комунізму з його теоріями загальної "уравніловки". Зійшовши на манівці власної доктрини - він до неї вже не вернув! Логіка економічного розвитку та психологічна стихія мас невмолимо штовхала його до так легко знищених і так важко відновлюваних засад сучасної господарської системи, з її комерційним розрахунком, законами собівартості, оплати праці згідно з ознаками кваліфікації та грошевим риночним товарооборотом.

На невдачах комунізму відбилася й та обставина, що самий марксизм, теоретично зорієнтований на саму деструктивну фазу соціальної революції, не давав конкретного пляну організації соціалістичного виробництва, а тим більше комуністичного розподілу його кадрів. Фатальний вплив мало й те, що комунізм - всупереч марксівській теорії про закономірність економічного назрівання соціальної революції - опанував владу якраз у Росії, де цих "закономірних" передпомилок не було. Цей парадокс змусив Леніна виробити... нову "теорію", що вже унезалежнювала процеси революції від її економічної дозрілості... В умовах диктатури компартії, її вождеві вільно було голосити які завгодно спекулятивні теорії. Та це справі не допомогло! Як із дерева й глини немисливо збудувати модерну машину, так і нерозвинена економічна система Росії не могла стати базою для соціалістичної реконструкції.

Ціла історія господарських п'ятирічних планів СРСР - це історія компромісів фантастичної доктрини комунізму з непереможними законами економіки. Економічний сталінізм - це не комунізм і не соціалізм; це особлива форма державного капіталізму, де основні принципи приватновласницької капіталістичної системи нещасливо сполучені з урядовим плановим бюрократизмом. Цей останній, відкинувши якраз найбільш життєві елементи капіталістичного устрою, заабсорбував у собі його негативні прикмети: монополізм, матеріальну експлуатацію, соціальну нерівність. У висліді, на тлі матеріально ожебраченої країни, заіснував економічний режим "доганяння Америки", кермований не господарською доцільністю, лише інтересами політики панування. Будучність закономірно штовхатиме совіцьку економіку на шлях ще більших суперечностей, все далі від первісної її доктрини.

Економічна, еволюція комунізму переходила в умовах опозиційних потрясінь всередині компартії. Сучасна "генеральна лінія" Сталіна, з її індустріалізацією, й колективізацією - не властиво програма лівої опозиції компартії: троцькізму. Знищивши троцькізм у боротьбі за владу, Сталін позичив певні елементи його економічної програми. Але для троцькізму його економічна програма була лише частиною загального завдання; центр завдання лежав у прискіпшенні світової революції. Сталінізм відмовився революційної концепції троцькізму та заступив її формулою "соціалізму в одній країні" що означала зле замаскований відворот від початкових революційних теорій. На цю нову тактику вплинули: національно-консервативне й програмове переродження московського комунізму, його внутрішня слабкість і крах міжнародного комуністичного руху.

Сучасна тенденція сталінізму до спільного фронту з міжнародною соціал-демократією є під оглядом дегенерації комунізму вельми характерна! Комунізм закінчує цикл свого розвитку; відорвавшись колись від поміркованого офіційного соціалізму в якості непримиримого революційного фактора, він - вичерпаний у своїй потенції - вертає на рейки спекулятивного угодовства. Теоретичні ідеали, змагання, нове

життя, нова людина - де всі ті кличі, що колись захоплювали "стару гвардію" Леніна?!. Сьогодні для червоних можновладців це вже не більше, як "левацкая балтавня"... Для цього вони стали надто "реалістичними". Вже нема містики первісних поривів, коли не рахувати містичного самозакохання й себе та свою азійську володарність. Їх ціль єдина: самозбереження, рятунок від наступу ворожих стихій.

Ось реальні підсумки "найбільшого в історії" комуно-соціалістичного експерименту. З великих мрій зродилась похмура, мерзотна дійсність. Комунізм вже на останньому етапі. Здержує його лише інерція колишньої енергії. Але не надовго. Бо історія не помиляється...

IV. ФАШИЗМ

Фашизм - це насамперед ідейна, й духовна реакція на стан сучасності, що його витворили демократія, соціалізм і комунізм. Політична демократія, поступово втрачаючи духову й національну основу свого єства, просякалася раціоналізмом і космополітизмом; соціалізм і комунізм цей процес поглибили своєю матеріалістичною концепцією та неприродними інтернаціональними утопіями. В цих виявах фашизм добачував небезпеку збочення суспільства на манівці духового примітивізування та профанацію самої мети життя, і протиставив їм свою світоглядovu й устроєву систему.

Коли демократія в основу своєї доктрини клала надмірний культ розуму (раціоналізм, позитивізм), а комуно-соціалізм - матерію (історичний і діалектичний матеріалізм), то фашизм свою філософію побудував на признанню духа, волі та ідей (спірітуалізм, волюнтаризм, ідеалізм), за рішачих чинників історичного розвитку.

Світогляд і устрій фашизму не поривають (як це теоретично хотів зробити комунізм) всіх зв'язків із створеним нашою епохою укладом духового, культурного, морального, звичаєвого й суспільно-господарського існування. Вони ставлять собі завданням оновити цей уклад, пристосувати його до змінених умов життя, шляхом повернення до призабутих вже принципів ідеалізму та реконструкції перестарілих соціальних засад. Це не значить, що фашизм є мирною, еволюційною течією. Навпаки, - ціла його природа динамічна й революційна. Його внутрішня суть і реформи болючо б'ють комуно-соціалізм, закостенілий консерватизм і ліберальну демократію, проголошуючи їм війну. Мимо того фашизм захоче зв'язок із минувиною; на тлі її він виступає в ролі творчого реформатора, а не руйнуючого нігіліста. Цей конструктивізм його істоти органічно непримиримий із безтрадиційною, ворохобницькою природою комуно-соціалізму. Вростаючи своїми світоглядovими й аполітичними коріннями в позитивні надбання й традиції минулого - фашизм знаходить у них джерело свого новаторства, посилюючи та міняючи їх зміст і зовнішні форми, ослаблені чи zdeформовані часом й обставинами.

Так демократія скристалізувала сучасне поняття національності, і в порядку історичного процесу витворила політико-соціологічне явище державної нації. Пізніше поширення егоцентричного лібералізму, гуманізму та космополітизму, вкупі з матеріалістичним світоглядом послабили й розхитали початковий зміст національного ідеалу. Фашизм підхопив, вирвав із рук демократії упосліджений ідеал нації та підніс його на небувалу висоту, вкладаючи її його життєве здійснення свою вольову потугу і патос молоді творчості. Демократія також була творцем капіталістичного устрою. Започаткувавши епоху величезного матеріального прогресу, капіталізм із бігом часу все більш перетворювався в

антисоціальний фактор. Демократія не виявила сил і здібностей, щоб своєчасно скорегувати шляхи капіталізму та узгіднити його дальший розвиток із життєвими інтересами народів, і внаслідок нього опинилася в хаосі соціально-класової боротьби та економічних потрясень. Уважаючи, що капіталістичний устрій себе ще не пережив, фашизм старається використати його форми виробництва й обміну, водночас усуваючи їх шкідливі з соціального погляду прикмети. Цю тенденцію реформаторської тяглости бачимо і в інших виявах фашизму.

Весь свій ідеалізм і волонтаризм фашизм зосереджує в одному рішачому центрі: у власній нації. Нація для нього - це абсолютна цінність, що їй підпорядковується все інше. Всупереч демократії, що має тенденцію розглядати націю як механічний збір відповідної кількості індивідів, зв'язаних між собою насамперед реальними інтересами, фашизм приймає націю за найвищу історичну, духову, традиціональну й реальну спільноту, в рамках якої переходять процеси існування та творчості цілих поколінь - вмерлих, живих, ненароджених, - що зв'язані між собою нерозривно. На розвиток нації впливають не так матеріальні умови, як насамперед прояви її збірної волі, її духовна активність. Відношення громадянина до нації повинно обумовлятися його ідеалістичним стремлінням віддати їй максимум праці, сил і жертв, аж до самовідречення включно.

Ставлячи в основу своїх ідеалів націю, фашизм ототожнює її з державою, як тою формою, що найкраще забезпечує національний розвиток. Відношення державних націй між собою слідує не за утопіями згоди, братерства й пацифізму, лише улягає неминучим законам змагань, боротьби та конкуренції, де перемагає лише зручність і сила. Висновком цього - признання імперіалізму, як вирішального середника існування й розросту власної, держави-нації, що її фашизм хоче бачити могутю та величною. Змагаючи до посилення держави назовні, фашизм об'єднує навколо спільного національного ідеалу всі соціальні прошарки нації, викидаючи гасло; нація й держава понад класи й партії. Цей його всенаціональний і надкласовий принцип в основі заперечує режим політичної демократії, з пріоритетом її часткових партійних інтересів, як також апольогетику внутрішньої соціальної боротьби та інтернаціоналізму комуно-соціалістичної доктрини.

Однак, фашизм здає собі справу з того, що мету сконсолідування цілої нації навколо спільного ідеалу та усунення міжкласових противенств можна досягнути лише при умові тих антисупільних факторів, що заложені в капіталістичному устрою. Тому кермуючись системою капіталістичного виробництва й обміну, він водночас прямує до нівеляції її шкідливих проявів через погодження інтересів праці і капіталу. Цю реформу фашизм перевів шляхом організації соціальних верств держави в спеціальні синдикати, що об'єднують відповідні категорії громадян - виробників матеріальних і інтелектуальних вартостей. Синдикати, відповідно до роду своєї професії (селяни, промислові робітники, торгівці, підприємці,

інтелектуали і т.д.). об'єднуються в корпорації; від них бере свою назву корпоративний устрій фашизму. Що нового дає для сучасності цей устрій?

Як вже знаємо, оперта на принципах економічного лібералізму, демократія полишила розвиток господарських процесів без організованої контролі. Господарська діяльність у цілості базувалася на приватній власності, ініціативі та грі особистих інтересів. Сповідна конкуренція витворювала, після загального переконання, якусь "рівноділаючу", що "сама по собі" узгіднювала розбіжності в інтересах загалу й в ім'я поступу. Так створилося класичне "стихийне капіталістичне господарство". Коли ця система могла навіть із користю існувати в початках капіталістичного розпитку, то з бігом часу привела вона до класових антагонізмів і революційних потрясень. Опанована партійництвом політична демократія не могла усунути загрозливих соціальних явищ. Її заходи у вигляді різних законів і норм, що регулювали питання продукції, обміну, інтересів праці і т. д., були лише фрагментами, що виходили не з суцільного, до кінця передуманого плану, лише з випадкових умов і компромісів тої чи іншої парламентарної кон'юнктури. Як це відбилося на демократії - ми вже знаємо, її устроєву систему скомпромітовано; демократичні держави станули тереном зажерливої внутрішньої боротьби, коли то загально-національні інтереси втрачають майже всяке значіння.

Корпоративний устрій фашизму, організуючи населення в продукційні синдикати, бере під державну контролю соціальну й господарську політику країни. Залишаючи основні елементи капіталістичної системи - приватну власність та ініціативу - він одначе не полишає господарську діяльність населення на полю "гри стихійних сил", лише намагається її погодити з загально-національними й частковими інтересами, віддаючи пріоритет першим.

Соціальні відносини, зокрема відносини праці й капіталу, фашизм розв'язує не міжпартійною, міжкласовою й парламентарною боротьбою - як це робить демократія - лише методами національної солідарності, що виявляються в узгідненні цілей і співпраці підприємців і працюючих, при верховнім і обов'язковім арбітражі державної влади. Всі соціальні конфлікти й питання господарської діяльності розв'язуються радами дотичних корпорацій при співучасті держави.

Створений фашизмом корпоративний устрій (він зродився з давно вже знаних так зв. синдикалістичних теорій, що їм фашизм надав відповідного до його національних ідеалів своєрідного змісту) є предметом безнастанних провокацій із боку засадничих противників фашизму: демократів, соціалістів і комуністів, що силкуються представляти його, як замаскований "гарними словами національної солідарності" середник визиску працюючих у руках пануючої капіталістичної буржуазії... Слід признати, що власне в цей спосіб розуміють фашизм і різні його... непокликані прихильники, що в різних країнах походять із реакційних і ворожих самій ідеї соціальної справедливості верств так зв. "акул"

фінансового, промислового та аграрного капіталу. Наслідуючи назверхні його форми, вони часто-густо приховують свої справжні хижацькі тенденції гаслами "нації, надкласовості й солідарності", компромітуючи в цей спосіб самий фашизм.

Думаємо, що створена фашизмом соціально-господарська система ще не є закінченим ідеалом; до певних її елементів можна підходити й з критичними увагами. Однак помилкою було б уважати її, як засіб, що стоїть на услугах капіталу для експлуатації трудових мас. Чисельні факти показують, що фашизм з однаковою рішучістю може "вдарити по руках", як представників капіталу, так і праці, коли ті чи другі схильні виявляти пріоритет часткових, особистих інтересів над національно-державною доцільністю.

Історична заслуга фашизму полягає в тому, що в хаосі повоєнних відносин, коли перебуваючу в безчинній летаргії демократію намагався добити комуно-соціалізм для своїх "експериментів" - він спромігся не лише здусити внутрішні руїнницькі сили, але й здійснити спою власну соціальну систему, що хоче активно пристосуватися до нових вимог життя, кладучи перші основи для дальшої устатевої реконструкції нашої хворої епохи. Демократичному сонливому "непротівленню злу" і ворохобництву комунізму - фашизм протиставив чин творчої розбудови, що вже дала певні позитивні наслідки.

Корпоративна система фашизму нерозривно пов'язана й з його державно-політичним устроєм. Основні ідеї й форми останнього також різко протилежні демократії. Демократія, визнаючи людину, з її вродженими правами та вартостями, за самоціль, послідовно дійшла до парламентаризму. Не те фашизм. Уважаючи краєкутним камінням своєї ідеології націю-державу, він підпорядковує їй у цілості й суспільство, і окремих людей. Людині фашизм не відмовляє в її вартостях, однак відношення громадянина до держави будує не на її "вроджених людських правах" (як не робить демократія) лише насамперед на її обов'язку перед нацією-державою. Демократія видвинула гасла: "свобода, рівність, братерство", їм фашизм протиставить свої кличі: "обов'язок, гієрархія, дисципліна".

Фашизм скептично задивляється на творчі спроможності народних мас. Останні не є діяльним чинником поступу. Творчість нації визначає й реалізує меншість; що її він називає аристократією духа. Ця провідна меншість своїм ідейним багатством, активністю, пристрасною волею та здібностями творить життя, досягає здобутків, то ними користується цілий нарід. Цій меншості і належить керма в державі. Свою владу вона дістає не на підставі виборчої більшості демократії. Бо більшість - каже фашизм - це насамперед юрба, механічна збіранина одиниць, що сама не знає власних хотінь і користей. Не питати в неї рівень, лише вести за собою для її ж власного добра - повинна провідна меншість. Логічним висновком цих

поглядів фашизму на творчу роль маси був встановлений ним державно-політичний режим диктатури.

Диктатура не є для фашизму тимчасовою метою правління; вона заведена, як основний елемент державного устрою.

Законодавчою установою фашистівської держави є парламент, що складається з представників згаданих корпорацій і різних науково-культурних організацій. Ці установи не мають права вільних виборів, як це бачимо в демократії. Вони лише намічують у певній пропорції кандидатів до парламенту, подаючи їх реєстри на розгляд так зв. Великої Ради, що представляє найвищий політичний орган держави. Велика Фашистівська Рада управнена викреслювати небажаних їй кандидатів і заступати їх іншими. Затверджений реєстр кандидатів до парламенту ставиться на всенародне голосування. Населення може головувати "за" чи "проти" цілого реєстру, а не окремих кандидатів.

В ідеї, фашистівський парламент має реалізувати участь об'єднаного в корпораціях населення в державному управлінні. Фактично він лише реєструє й формально ухвалює рішення Великої Фашистівської Ради. В ближчому часі можна чекати ліквідації цього парламенту, а на його місці, очевидно, стане Національна Рада Корпорацій.

Цілою політикою держави кермує Велика Фашистівська Рада; до неї входять провідники фашистівської партії та представники уряду. Таким чином, єдина й легальна в країні партія (всі інші партії - заборонені) ототожнюється з державною владою й вона купчить у своїх руках все управління. Широко розгалужена партійна організація охоплює не лише нейтральний державний апарат, але й владу на місцях, в провінціях. Управління визначається стислим урядовим централізмом, на тлі усунення громадської самодіяльності; фашизм скасував і органи місцевої самоуправи, настановляючи замість представників самоврядування - державних урядників.

На чолі держави стоїть король. Фактично він виконує лише репрезентативні функції суверенітету, в той час, як вся повнота державної влади перебуває в руках "дуче" - Мусоліні. Це є вождь, що його ніхто не обирає, він самий взяв до рук владу. Диктаторів не вибирають - каже фашизм - вони самі приходять.

Не важко зауважити певні подібності в державних устроях фашизму й комунізму, хоч виходять вони з цілком протилежних і ворожих до себе доктрин. Формальні позначки диктатури виступають в фашизмі ще більш підкреслено, ніж в комунізмі. Комунізм теоретично заступає принципи влади - колективу - безкласового (чи вірніше однокласово-пролетарського) суспільства. Свою фактичну диктатуру він лицемірно ховає під спекулятивною маскою "тимчасовості" і опереткових "рад". Фашизм натомість, виразно заперечує владу колективу, будуючи її на принципах монархізму, та суспільної гієрархії. Зовнішня схожість обох режимів не управнює ототожнювати їх внутрішній зміст. Диктатура фашизму базується

на здорових основах суспільної культури й моралі; вона виростає з тисячолітніх творчих традицій старого Риму, та, навіть при деяких своїх внутрішніх дефектах, лишається чинником будуючим. Диктатура комунізму заперечує й культуру, і мораль; її зродила стихія варварського московського нігілізму, що робить її фактором руїни.

Чи посідає фашизм такі ідейні, суспільні й політичні цінності, що упідставнюють голошену ним місію реформатора нової доби й забезпечують його закріплення на шляхах історії? Відповідь на ці питання треба зачати з оцінки його духового змісту та ідей, що ми їх коротко окреслили. Треба зазначити, що основні ідеї фашизму не замкнулися в самій Італії, але швидко поширили свій вплив у цілому світі, посилюючи та оформлюючи той психологічний і суспільно-політичний процес, що по останній війні стихійно вибував серед різних (насамперед поневолених і покривджених) народів; це - націоналізм. Самий фашизм, це насамперед націоналізм - любов до власної батьківщини й патріотичне почуття, доведені до самопожертви й культу жертвенного фанатизму. Джерелам його народження є національний інстинкт, національний дух і національна свідомість.

Ворожа постава фашизму до демократії й комунізму базувалася напочатку не так на запереченні їх устроєвих концепцій, як насамперед їх внутрішнього змісту, що йому фашизм проголосив безпощадну війну. Фашизм відчув, що хворобливий лібералізм, космополітизм, матеріалізм і утилітарний примітивізм нашої епохи загрожують згангренувати духовість і суспільний організм нації, розсаджуючи її зсередини. Зроджена колись сама на здоровому національному інстинкті - демократія поступово марнувала свій творчий капітал. Вкупі з соціалізмом вона позначила нашу добу безідейністю, сірою і безбарвною меркантильністю, та тупим своєкорисним анархічним міщанством. Фашизм наново відкриває забутий світ ідей, він апелює до духовості й змагає до морального переродження нації, в ім'я її зросту, блага й сили. На місці скептичного релятивізму демократії - він ставить віру й абсолютний світогляд; компромісовості - непримиримість у захисті своїх постулатів; безвідповідальному, претензійному в домаганнях прав і скупому у виконанні обов'язків, лібералізові - він протиставить повинність дисциплінованого чину; космополітизові й інтернаціоналізові - ідеал власної нації; суспільній та ідейній анархії - внутрішній лад і мир.

Дарма й неширо жахаються представники демократії та комунізму простолінійної безпосередності фашистських ідей, що їх вони в опінії свого примітивно-міщанського оточення виставляють як "зоологічне" страховище й "аморальне" викривлення мети життя та людської природи... Бо оперуючи "високими" гаслами миру, справедливості, братерства, рівності й інтернаціоналізму - вони самі своєю практичною чинністю лі гасла перетворили в спекулятивні брехні, в глузування над людиною! Фашизм виявив чесність із собою, коли на місце їх підступних, брехливих фраз, що присипляють чуйність слабших, поставив на порядок дня нашої

епохи всю неприховану правду життєвої концепції, що відвічно спирається на чинну мораль, на закони противенств і на право сили.

В цьому збудженню первородного інстинкту нації, в напруженні її ідей і зактивізованні її творчих потенцій лежить заслуга фашизму-націоналізму не лише перед власною батьківщиною, але й перед іншими - насамперед поневоленими - народами. Для цих останніх свідоцтво творчого духового напруження фашизму й його змагань за життєві ідеали нації, повинно бути незабутнім "мементо" і дороговказом їх власних почувань і чину. Бо ті з них, що перелякано відвертаються від імперативних заповітів фашизму в силу своєї сліпої, безкритичної прив'язаності до наркозу демо-соціалістичних забобонів про "мир, згоду, благоденствіє" та інтернаціонали - ті з них ніколи не матимуть діючого миру (і свободи). Призначення таких народів - бути погноєм для інших!

Поруч із ідеологічними цінностями, фашизм визначає конструктивність його суспільної концепції, з її стремлінням до об'єднання цілої нації на зреформованій соціальній базі. Соціалізм і комунізм, заперечуючи націю, хотіли її розкласти на окремі антагоністичні складники; демократія, хоч і визнає теоретично націю, своїм ліберальним егоцентризмом, соціально-господарською безплановістю та всім устроєвим укладом не погамовує цього розкладу, полишаючи його "внутрішній логіці" життя та випадковим парламентарним кон'юнктурам.

Фашизм станув на правильному розумінні органічності нації, пов'язаності її окремих соціальних складників, як тих атрибутів, що необхідні для здорового розвитку цілого національного організму. Не обмежуючись на голошенню цієї засади в теорії, він - як ми бачили - і на практиці застосував реконструктивний соціально-господарський план, опертий на співпраці класів, позапартійності й корпоративнім устрою. І хоч цей план ще не дійшов свого остаточного завершення, хоч, можливо, зазнає він у своєму дальшому розвитку певних змін, то до його ідей і устроєвих принципів належить застосовуватися з найбільшим співчуттям і прихильною увагою. Слід сподіватися, що головні - випробувані часом, досвідом і обставинами - його елементи стануть основою для дальшої соціально-господарської реконструкції нової епохи.

Дещо відмінне становище належить зайняти до державно-політичного устрою фашизму. Як вже згадувано, диктатура для фашизму не є переходовим етапом. Вона є стабільним елементом устрою й впливає з певних рис фашистівської ідеології, що творить культ сильної одиниці - вождя, і провідної меншості, при одночасовому недовіррі до будуючої ролі народних мас. Провідна еліта творить і наказує; маси виконують і повинуються - така формула фашизму.

Засадничому розглядові проблеми диктатури ми те присвяtimo окремо увагу. Тут лише зазначаємо, що підкидаючи з найбільшою непримиримістю устрій політичної демократії, визнаючи благодотворні впливи диктаторського правління в певних обставинах, і засадничо заступаючи

устійнені принципи авторитарності нормального державно-політичного режиму - ми водночас задивляємося на деякі засади диктатури фашизму з певною критичністю. Перманентна диктатура зправила схильна позначати життя надмірним урядовим етатизмом і відтворювати культ своєманітної "поліційної держави", що гальмують розвиток суспільства та індивідуальності. Гадаємо, що цих прикмет не позбавлений і устрій фашизму.

Щоправда, власне цей його устрій скріпив Італію та підніс її силу та авторитет на небувалу височінь. Однак, не слід забувати, що в сучасному наростанні потуги фашизму ми якраз обсервуємо початковий (найбільш активний і творчий процес кристалізації диктатури, що її на чолі з сильним, високоздібним і талановитим Муссоліні, реалізує молода еліта. Ця еліта - це ще свіжа невичерпана енергія, що перебуває в патосі, в екстазі будуючого, безкорисного, ідеалістичного чину. Але... може й для неї прийти пора самоконсервації, зо всіма впливаючими з того від'ємними наслідками. Десяток років існування режиму, це надто малий протяг часу, щоб на основі його можна було встановлювати "залізні закони", без ризику помилитися.

Сила фашизму в тому, що він спромігся на місце розхлябаної, обезличеної дійсності видвигнути потужну ідею. В цей спосіб створив він середники духового гарту й скріплення життєвих первнів націй, знеможених від блукань в лабіринтах шукані й сумнівів. Суспільна його заслуга в тому, що касуючи гнилий егоцентризм демократії й комуно-соціалізму, що добачували в людині будь недоторкальне "табу", будь об'єкт для неприродних експериментів - він зумів цю людину поставити на службу нації, посилюючи в ній розхитаний інстинкт соціальності й ослаблене почуття обов'язку.

Слабкість фашизму в надмірному урядовому централізмі його системи, що утрудняє процес творчої індивідуалізації громадянина. Було б трагічно, коли б ця прикмета загальмувала його розгоновий поступ. Бо це могло б викликати ще більший маразм і ще глибший розклад нашої епохи.

V. ДИКТАТУРА

Політична диктатура належить тепер до найбільш спірних і актуальних суспільних проблем. Демократи вважають її за абсолютне зло, що загрожує людству культурним занепадом і повертає суспільство до часів середньовічної деспотії. Натомість прихильники диктатури добачують у ній єдиноспасенний засіб направи політичних відносин і оздоровлення розхитаних основ суспільного життя. В практиці, устрій диктатури бачимо на протилежних бігунах політичної сучасності: з одного боку в московським большевизмі, з другого - в італійським фашизмі та інших, споріднених із ним рухах.

Комуністичної диктатури ми в цим місці не беремо під увагу. І то не лише з причин засадничого заперечення її теоретичних підстав, що їх ми вважаємо за руйнівні й неприродні, але й тому, що реальні вияви диктатури большевизму є вислідом внутрішніх суперечностей між самою соціалістичною доктриною та практикою большевизму. При таких умовах годі шукати теоретичних залогень сталінського варваризму!.. Сталінізм давно перестав рахуватися й з марксівською концепцією соціалістичної диктатури, кермуючись у своїй політиці виключно інтересами пануючої партійної кліки.

Цілком відмінно представляється внутрішній і реальний зміст диктатури фашизму та інших націоналістично - авторитарних рухів. Фашизм не маскує її брехливими твердженнями про "владу мас", або спекулятивними запевненнями в її "тимчасовості" (як це робить московський комунізм). Диктатура для фашизму - це не лише метода політичного кермування; це синтеза його суспільного світогляду, що здатність до керівництва визнає лише за індивідуальністю й провідною меншістю. Фашизм не вірить у, владу більшості, в тих її механічних формах (партії, голосовання, парламент), що їх створила політична демократія; замість демократичного культу кількості-числа, він творить культ якості - творчої одиниці.

Свій політичний устрій фашизм будує на принципах суспільної гієрархії, авторитарності й монархізму, де право на кермування мають лише найліпші, себто ті громадяни, що своїми здібностями, енергією й досвідом покликані творити провідну еліту нації - її духову аристократію. Ця еліта, очолювана вождем-диктатором, веде за собою більшість нації - народні маси.

Видвигнені фашизмом ідеї авторитарності суспільної організації знайшли широкий відгомін і признання серед націоналістичних рухів інших народів. Між ними та прихильниками старих устроєвих теорій уже від літ точиться завзята боротьба за впливи й владу, що вже позначається певними наслідками націоналістичні рухи скрізь у наступі; їх противники

скрізь у відвороті. Причини цього явища ми вже з'ясовували раніше: націоналізм - з його реформаторськими суспільними тенденціями - є діюча й корисна реакція на стан, що його витворили анархія політичної демократії та нівелююче руйніцтво комуно-соціалістичного колективізму. Власне в унутрішній конструктивності авторитарно-націоналістичних рухів захований "секрет", що притягає до себе розчаровані й зневірені в хаосі існуючих відносин суспільні маси.

Цей неоспоримий конструктивізм тим не менш не звільняє нас від обов'язку поставитися з критичністю до тих надмірних (і часто непокликаних...) ідеалізаторів режиму диктатури та її методів, що в своєму захопленні схильні цілком ігнорувати те органічне тло, на якому лише і мислимі здорові форми самої диктатури. Такі ілюзії часто витворюють помилкові й небезпечні погляди на більшість (народну масу), як на ту "ворохобну юрбу", або "деструктивну чернь", що до неї, мовляв, можуть бути застосовані лише два середники кермування:

сліпий послух і... погорда. Забуваючи, що самий політичний устрій - це є насамперед пристосована до вимог місця, часу та умов система доцільності - вони обертають його в самоціль, у незмінну на віки вічну догму.

Підходячи до критичного обговорення проблем диктатури, провідної меншості й народної маси (більшості), зазначимо, що в аспекті історії вони не є новими. Зокрема питанням "правління найкращих" суспільство займалося вже з тих часів, як заіснувала державна організація й політична наука. Є величезна кількість рецептів цієї "селекції" провідної еліти. Певна частина з них знаходила собі примінення в практиці життя, виконуючи свою позитивну суспільну роль до часу, поки їх перестарілий зміст не заступали нові засади й форми. Цей історичний процес є доказом, що творення суспільних устроїв завжди підпадало впливам еволюції, в даному етапі якої збігалися й знаходили собі конкретний вияв нові ідеї, нові поняття моралі й нові матеріальні форми існування. Коли в історії розвитку державних і соціальних устроїв хочемо встановити якийсь тривалий закон, то він проявляється хіба в одному: всякі спроби творення тих чи інших устроєвих форм завжди давали від'ємні наслідки тоді, коли вони відривалися від народу, або полишали його лише в становищі пасивного глядача та виконавця. Існуючи певний час з допомогою насильства або інерції, вони банкрутували чи то під внутрішніми революційними ударами, чи то внаслідок власного відмирання, спричиненого ізоляцією від більшості суспільства.

Ми підчеркуємо рацію тези фашизму про величезну, конструктивну роль творчої індивідуальності в процесах життя. Геній, воля, духовна сила, розумова вищість, моральні прикметні активний розгон людської особистості завжди були завжди були надзвичайно двигунами ідей, культури й прогресу, будуючи нові епохи. Так само правильний є погляд фашизму, що, дібрана на підставі якості провідна меншість (еліта) є

мозком, нервом, душею і провідництвом більшості. Ця еліта є уособленням якісних багатств нації; вислідом її творчості користується й більшість - народня маса. Історія дає чисельні приклади чисельні приклади величезної ролі індивідуальності й провідної еліти в державно-політичному та культурно-цивілізаційному житті народів. Заперечувати ці факти можуть хіба сторонники вульгарно-демократичного культу натовпу, комуно-соціалістичного "колективу", або анархізму.

Але... чи управнюють вони до скороспілих, при тому "засадничих", висновків про брак конструктивності народної більшості, до погоджування нею ?.. Чи дійсно народні маси - не лише "юрба", що її отарна психіка, примітивність і ворохобність унеможливають творчість і засуджують її лише на ролю сліпого знаряддя в руках провідної меншості?.. Такі погляди, що їх тепер доволі часто зустрічаємо в надто екзальтованих ідеалізаторів "вождизму", є діаметральною протилежністю до теорій політичної демократії та споріднених із нею "народницьких" течій, то лише в масі добачують джерело "правди всіх правд" (класичним зразком цього є відома заява, то у конфлікті влади з масою, вина завжди на боці... влади). Порівнюючи ці підмінні погляди, ми гадаємо, що правда десь посередині...

Заперечування ad hoc творчих спроможностей народних мас повинно привести до заперечення значної частин історії культури людства. Бо ж хто в силі заперечити, що остання твориться й збагачується не лише і не виключно зусиллями провідних еліт, але й постачається неоцінними вкладками з неформлених глибин народних? Досить вглянутися в етнографію, епос, мистецтво, штуку, музику, культуру і т.д. даного народу, щоб переконатися в тій важливій ролі, що її відіграє будуючий інстинкт його мас. Щобільше, історія дає також приклади, коли власне народні маси, у свому здоровому консерватизмі й духовій устійненості виказували у рішаючих подіях далеко більшу відпорність, ніж їх провідні верстви: вони зберігали здобутки національних культур і політично-державних традицій навіть тоді, коли їх еліти, під впливом асиміляції, ставали на службу ворожих історичних факторів. Це саме сталося в історії Українського Народу. Ніде правди діти !.. Коли б не ті (погороджувані деkim із наших "консервативних аристократів"...) українські маси - не існували б сьогодні підстави відродження Визвольної Ідеї, бо якраз наша стара "еліта" не лише не спричинялася до її скріплення, але станула середником її нищення в ворожих руках (ці явища бачимо ще й сьогодні!). Наша історія дає справді рідкий приклад, коли не еліта, лише власне народні низи стимулюють появу нової провідної меншості, видвигаючи її на кін життя за своїх невичерпаних творчих глибин.

Конструктивізм мас не обмежується на ділянках народного побуту й культури. Він проявляється й в суспільно-політичному житті, коли маси стають чинником акції, джерелом нових ідей, шукань й здобутків. Коли комуно-соціалізм добачує причини політичних, господарських і соціальних процесів в історії лише в факторах матеріального порядку, то він

допускається помилки, подібно як ті, що ці процесії пояснюють виключно впливами ідей і волі провідної меншості. Бо в дійсності на ці здвиги (зміни соціально-господарських систем, державні перевороти, національні революції і т.д.) впливають фактори й духово-ідейного, і матеріального характеру, що - сполучаючись у певний причинний зв'язок - витворюють імпульси нових прагнень і чину. Поруч із впливами ідей еліти та реальних обставин життя, стає в тих здвигах активним співчинником і народня маса. Коли цього не має, то такі процеси не в стані набути значіння переломової історичної події та змінити існуючий уклад. Зарисувавшись в обмеженому середовищу даної еліти, вони там же й ліквідуються, або консервуються до часу, поки їх змісту не зрозуміє й не піддержить маса. Треба зазначити, то в більшості випадків народні маси, ангажувались у певні політичні події, виявляють правильне, здорове відчуття моменту та його значіння, хоч чинність їх і має переважно стихійний, неупорядкований характер. Вияви "сліпоти" мас трапляються тоді, коли дана ідея чи історичне завдання ще не заглибилися й не оформилися в їх почуваннях і колективній свідомості.

З другого боку народня більшість - з огляду на свою масовість і неоформленість - мало придатна до тяглої, планової, систематичної чинності в широкому державному масштабі. Виявляючись у рішачих моментах у вигляді стихійних здвигів і зривів, її енергія в нормальних часах розпливається, розпорошується в тисячах дрібниць серед сірих життєвих буднів. Координація цієї енергії, уложення її в певну, постійно й правильно діючу, систему, де рішають план, свідомість, цілей і способів їх досягнення - належить вже еліті, провідній меншості нації. Мобілізуючи всю чинність народу, висуваючи перед ним і розділюючи поміж окремими соціальними прошарками завдання, правильно вчуваючись в їх збірні устремління - провідна меншість веде наріз за собою на шляхи його загального розвитку. Як бачимо, саме життя логічно розділює ролі маси й еліти. Коли завдання останньої означаються вже самим її змістом, то маса - це те середовище, де народжується творча індивідуальність, де наростають і акумулюються збірні будуючі потенції, то без них не лише була б неможливою провідна функція еліти, але зникли б усякі життєві підстави її власного творення.

Як окрема індивідуальність, так і провідна меншість є продуктом свого оточення (народу). Своїм генієм, здібностями, силою духа й волі вони можуть у певних періодах це оточення собі в цілості підпорядкувати, але сама їх поява залежить від його розвитку та якісного змісту. Ескімоси не дали і певно не дадуть світові Бетховенів і Кантів, папуаси - Едісонів, тунгузи чи вотяки - великих політичних систем і провідників. Не видадуть вони і геніїв, бо наколи б такі в них і з'явилися, то були б змарновані без відповідних можливостей свого проявлення. В цьому не має нічого випадкового... Бо творчість вибранців даного народу (провідників) обумовлюється виміром багатства його духа, його культурних, соціальних і матеріальних ресурсів, його внутрішньою свободою, його зовнішньою незалежністю та його державними традиціями. Ці власне ознаки ділять

народи на аристократів і плебеїв, на сильних й слабих, пануючих і поневолених, продуцентів цінностей і їх споживачів, або... руїників.

Еліта (провідна меншість) є функцією власного народу; її внутрішній зміст і спроможності у великій мірі залежать від його зрілості й розвитку, а провідна роля - від постійного з народом контакту через втягнення найглибших його прошарків у процес активної співтворчості з нею.

Між тим у сучасності існують тенденції легковажити ці підстави суспільного розвитку, і це доходить аж до встановлення дивовижних "законів", згідно з якими провідники й диктатори не лише не є витвором більшості, не лише не мають рахуватися з її стремліннями, але своєю власною волею і часто всупереч бажанням народу "цієї суми пасивних нулів" - мають здійснювати йому ж на користь те, чого він самий ніколи навіть собі не усвідомив би. Такі приклади дійсно бували...

Нам пригадується велична постать Богочоловіка Христа та небагатьох інших гігантів-реформаторів. Але ж такі постаті з печаттю божеського духа являються раз на століття, а то й ще рідше!. Щасливий той нарід, що йому доля судить таких вождів. Ну, а як їх не має? Чи ж можливо на такій пресумції, що виходить із якогось фетишизму, будувати устрій держави - отого цілком реального витвору, складного механізму, що його складові частини вимагають безнастанного пильнування й раціонального поділу праці та керівництва?

Треба зазначити, що сама проблема диктатури (коли розуміти її не як доцільну методу, а як догму) є надзвичайно скомплікованою й в критеріях своїх суб'єктивною. Бо на практиці кожний диктатор і його провідна група глибоко переконані, що власне вони самі та їх правління є "найкращими", в той час як інші - "гірші". Як встановлювати правильні критерії в оцінках кожного окремого випадку цієї проблеми?

Історичні приклади доводять, що диктатори й авторитарні провідні меншості найкраще здібні виконувати свої суспільні функції і досягати величезних здобутків якраз на початках свого самотворення. Вираз самотворення підчеркуємо, бо справжня диктатура майже завжди приходить і опановує життя сама собою. В цьому й полягає одна а її різниць від демократичного правління, що повстає вона при найменшій "організації", (вибори, голосування і т.д.) в наслідок свого вміння правильно вчутися в завдання моменту, ба навіть епохи, і зрозуміти їх - захований від інших - зміст. В початковий період диктатури, її представники найчастіше визначаються високою ідейністю, могутнім напняттям свого духа, безкорисністю, творчоздібністю й самопосвятою. Ці взнеслі прикмети провідників сугерують, захоплюють більшість народу, що в масі своїй зправила прив'язана до дрібниць життя й не легко від них відривається. Пірвана чинною волею й високими прикладами проводу, ця більшість вже безкритично, без всякої надуми, полонена самим чуттям й вірою, іде за провідниками, сліпо повинуючись їх наказам. Це буває переважно в рішачючих, переломових епохах життя даного народу;

нещасливий той нарід, що не хоче, чи не зуміє в такі моменти огорнутися цим поривом єдності під проводом найкращих!..

Одначе, пізніше стає часто так, що провідна меншість, досягнувши поставлених цілей і закріпивши в своїх руках владу, поступово виказує тенденцію в самій собі замикатися. Приходить час її самоконсервації й відриву від живих джерел народу. Її початковий духово-ідейний порив заступає "ділова" практичність і бюрократизм; свідомість понесених жертв і трудів висуває егоїстичні претензії до особистих привілеїв, спокою й "теплих місць"; загальні ціди затушовуються пріоритетом персонального чи групового інтересу. Дальші стадії диктатури з бігом часу все посилюють вказані тенденції. На порядок дня приходить вже внутрішня боротьба за вдержання свого панування. Диктатура з чинника, що напочатку служив загальним інтересам, обертається в самоціль, витворюючи умови, що з одного боку шкодять суспільству, а з другого - підкопують її власні основи.

Процес розмінення внутрішніх вартостей диктатури та просякнення її антисуспільним змістом відбувається навіть і тоді, коли її самотворення стимулювали великі, чисті ідеї. Ці останні лише до часу стримують негативні вияви, що заховані в диктаторському режимі. Наслідком останніх бувають чи то революційні зриви, чи суспільне примітивізування, що тягне за собою культурний і політичний занепад даного народу. Перманентна диктатура - це, власне кажучи, навіть не форма нормального державного устрою. Вся історія політики не знає прикладу, задержуючись довше, ніж того вимагає доцільність, що їх зроджує - являлися режимами будуючими. Навпаки - вони майже завжди тягли за собою катастрофи, що надовго стримували дальший суспільний розвиток щоб диктатури - задержуючись довше, ніж того вимагає доцільність, що їх зроджує - являлися режимами будучого. Навпаки - вони майже завжди тягли за собою катастрофи, що надовго стримували дальший суспільний розвиток.

Лише державний устрій, де - побіч принципів авторитарності правління, якісної суспільної ґієрархії й дисципліни - збережені також елементи суспільної контролі та самодіяльності (в їх здорових формах) - лише такий устрій у стані своєчасно стримати переродження диктатури в антисуспільний чинник і забезпечити нації корисне сполучення авторитарності проводу зо збірною, діючою волею народних мас. При цьому сполученні відбувається постійна співчинність між творчістю провідної меншості й працею, корективами й безпосередніми почуваннями середньої "масової" людини. В цей спосіб переходить нормальний обмін функцій у національно-державному організмі, подібний до циркуляції крові в здоровій людини.

Цієї рівноваги не здібна додержати перманентна, застаріла диктатура. Ізолюючи свою провідну меншість від мас, вона не лише усуває псяку суспільну контролю, але й нищить природне джерело свого скріплення свіжими силами з ґрунту. Паралізуючи в реальному житті всі вияви народної ініціативи, критичності й самодіяльності, зобов'язуючи всіх

лише до сліпого послуху та виконання тіолі одиниці, чи обмеженої кількості тих одиниць, унеможливаючи суспільне виховання мас і привчаючи їх орієнтуватися виключно на вказівки пануючої касты - така диктатура руйнує умови, що серед них лише може витворюватися бажаний їй самий тип сильної, активної, ініціативної людини. Замість аристократів духа, витворює вона рабів, бездушних і обмежених "апаратчиків" своєї системи.

Річ очевидна, що всяка здорова влада мусить відповідати вимогам постійності й авторитету; вона зобов'язана мати в своїх руках усі можливості твердого керівництва та суворих репресій супроти тих відосередних сил, що намагаються шкодити їй, нації й державі. Але ці обов'язкові прикмети не повинні витворювати гіпертрофованого поліційно-урядницького режиму, де найвищим і при тому безапеляційним зверхником суспільства стає навіть найменший бюрократ-чинуша... Між тим диктатуру (таку, то вже перетворилася в самоціль) якраз і характеризують такі тенденції. Самий її внутрішній зміст веде до надмірного етатизму й запровадження складної централістично-адміністративної системи навіть там, де вона не лише зайва, але й виразно шкідлива.

Сковуючи всі вияви життя примусовим регламентом, витискуючи на ньому тавро урядницької бездушності й механічності, такий централізм унеможливує й суспільну самодіяльність, і індивідуалізацію громадянина, то без них утруднюється самий процес творення провідної еліти. Бо формовання й творчість еліти найкраще розвивається в умовах свободної (хоч і регульованої національно-державними інтересами) циркуляції суспільних цінностей і творчості. Така диктатура перетворює населення даної країни в безвладне знаряддя, штовхане інерцією послуху й дисципліни.

Дисципліна в суспільно-політичному житті необхідна взагалі, а в нашу, підкопану демолібералізмом, епоху - особливо. Однак ми переконані, що передпосилкою внутрішньої зорганізованості й зовнішньої відборонності державної нації не є - сама урядова пресія. Зле, коли рацію даного устрою перед населенням уводнюють - лише поліційний комісаріат і його приписи... Бо справжня сила політичного устрою й тих ідей, то в ньому заложені, найкраще унагляднюється в умовах відповідної свободи, - де, при збереженні авторитету влади й її провідної зверхності, забезпечені суспільству необхідні сфери критичного думання, чинної співучасті в державному житті й самовиявлення. В цьому власне й полягає справжня, глибока ідея правової держави, що дисциплінуючи громадянина й підпорядковуючи його загальним цілям, водночас не позбавляє його права лишатися індивідуальністю.

До яких висновків приводить нас розгляд питання диктатури, провідної меншості й маси? Завдання тривалої реконструкції розхитаних основ політичного життя вимагає тверезого, критичного підходу до всіх виявів і минувшини, і сучасності. Не безоглядний і легковажний розрив із всім попереднім - тому лише, що воно "не модне" - лише вміння доцільно

узгіднити випробовані елементи старого з новими завданнями й формами - є запорукою правильного погляду на речі. Це стосується й проблеми існуючих тепер диктатур.

Фашизм та інші націоналістичні рухи відкрили забутий світ великих ідей; в основу своєї чинності вони поклали здорові принципи авторитарності проведу нації, гієрархії, обов'язку й дисципліни. На цих ідеях і принципах оперта їх велика місія лікарів хворої епохи. Одначе, не слід забувати, що вони переходять початковий етап свого оформлення, що характеризується всіма позитивними особливостями творення нової провідної еліти. В цих умовах диктатура є тим творчим, мобілізуючим і виховуючим фактором, що пориває за собою більшість і твердою рукою скермовує її до розбудови духових і реальних цінностей. Не признавати нього можуть лише сліпці, або озлоблені прихильники старих, збанкротованих талмудів.

Проте у фашистській та інших диктатурах також заховані й певні некорисні елементи, що ми їх підкреслювали. Вони ще в ембріональному стані, але прийде пора, коли їх діянні ставатиме все виразнішим. Тоді повстане потреба перегляду цих систем і певних корективів - відповідних зміненим суспільним умовам і нормальній потребі громадянина бути не лише об'єктом авторитарного обов'язку, але суб'єктом творчого права.

Від чуйності націоналістично-авторитарних диктатур до цих органічних потреб суспільного розвитку залежатиме будь дальший поступ, будь закостенілість і деградація.

Їх ідеї, науку і досвід зобов'язана використати Українська Нація в процесі своєї державницької розбудови. В застосованій цих вартостей до нашого національного будучого полягає одне з завдань українського націоналізму. Проте український націоналізм не обмежує свою творчість механічним копіюванням чужих зразків. Будуча Українська Держава не буде ні фашистівською, ні націонал-соціалістичною, ні "примо-де-ріверівською"...

Свідомий історичних традицій нашої нації, особливостей її сучасної суспільної структури та прийдешніх завдань її всебічного розвитку - український націоналізм буде устрій України на власних, оригінальних націократичних основах.

До з'ясування внутрішнього змісту й устроєвих форм української націократії ми і переходимо...

VI. НАЦІОКРАТІЯ

I. ІДЕОЛОГІЧНІ ПІДСТАВИ НАЦІЇ

Український націоналізм змагає до створення політичного, соціального та господарського ладу самостійної Української Держави на принципах націократії. Для з'ясування внутрішньої суті й устроєвих форм націократії та її відмінностей від інших політичних устроїв, ми переглянемо по черзі головні програмові засади українського націоналізму, ідеологічних підстав нації та тих законів, що нею кермують, починаючи.

Ми вже в основному пізнали, як трактують націю й державу різні політичні течії. Нагадаємо коротко ці різниці. Отже політична демократія, хоч і визнає націю, своїм раціоналістичним світоглядом позбавляє її духових первнів, надміру матеріалізуючи її єство; в самій державі сучасна демократія - ставляючи в основу своєї ідеології звulгаризований лібералістичний культ особистості ("ціль всього - людина!") - бачить лише технічний середник задоволення потреб суспільства й його основного атома: окремої людини. Соціалізм і комунізм, засадничо заперечуючи націю й державу, уважають їх за переходову історичну (і "сумну"...) необхідність, що в будучому буде заступлена бездержавно-інтернаціональною організацією суспільства й космополітичною нівеляцією всього людства. Новітні націоналістичні рухи (фашизм і т.д.) добачують у нації абсолютні цінності, що приймаються за непорушні догми, а державу ототожнюють із самою нацією, як органічну форму її існування.

У свому відчутті та розумінні нації й держави, український націоналізм споріднений з останніми рухами. Для українського націоналізму - Українська Нація є вихідним заложенням чинності та цілевим означенням усіх його прямувань. Він розглядає націю не як механічний збір певної кількості людей, пов'язаних лише спільністю території, мови й матеріальних інтересів, лише як найвищу органічну форму людського співжиття, що при всій своїй зрізничкованості має власний неповторний внутрішній і духовий зміст, творений від віків на підставі природних властивостей даної людської спільності, її моральної єдності та стермліня здійснювати свої власні історичні завдання. Не самі матеріальні підвалини існування, лише насамперед дух і воля нації постійно проявлювані в її творчості й змаганнях, є підставовими чинниками її життя й сили, надаючи їй питомений, відмінний від інших націй, зміст й характер. Отже націоналістичне розуміння нації (у відмінність до ідеологій демократів, соціалістів і комуністів) ґрунтується на спіритуально - волюнтаристичному світогляді, себто такому, що головними підставами й двигунами життя нації вважає її дух (ідеї) і волю до творчості та боротьби.

Противники українського націоналізму люблять його світогляд ставити в "лапки" і доводити його "ненауковість". Мовляв - він опертий на

метафізичних заложеннях, відриває поняття нації від реального життя й обертає її в якусь уроєну містику... Так, безперечно, не є; націоналістичне розуміння нації не перетворює її в якусь абстракцію, що стоїть поза людьми, їх життям і інтересами. Навпаки, - воно надає їй значіння найголовнішої реальної підвали духового й матеріального життя, що об'єднує й окремих людей, і їхні інтереси. Власне, ідеологія націоналізму дає йому спроможність тверезими очима дивитися на світ, на всі його різноманітні явища та бачити весь неприхований зміст тих життєвих і моральних законів, що на них лише й може бути оперте здорове існування Української Нації.

На щож вказують ці закони, в стислих питаннях нації? Насамперед на те, що кожна нація безнастанно побільшує свої духовні та фізичні сили, перебуваючи в стані невинного зростання. Коли ці вияви не проявляються, то це є доказом, то дана нація вже перебуває на шляхах упадку та деградації. Відповідно до цього зростання, перед кожною нацією стає завдання здобуття тих загальних засобів, що для свого насичення й скріплення вимагає її організм. До певного часу ці середники здобуваються інтенсивним використанням внутрішніх ресурсів, але врешті приходиться пора, коли вони стають невивистачаючими. Тут проявляється своєманітний закон усякої інтенсифікації коли в певному моменті пропорція вложений зусиль не дає вже відповідного еквіваленту, бо останній все зменшується. Тоді перед нацією стає питання: або самій спиняти свій розвиток, або шукати зовнішніх, екстензивних, середників виладовання своєї розгонової енергії. Ніяка здорова нація не піде на самообмеження; вона шукає поширення назовні, і тут на своїх шляхах стрічає інші нації, штовхані однаковими, але суперечними їй, завданнями та інтересами. Так твориться явище, що його називаємо імперіалізмом.

Національно-державницький імперіалізм - це неминучий прояв історії. Він постійно ділає, без огляду на внутрішні політичні устрої державних націй, що змагаються між собою за протилежні інтереси. Демократично-паціфістичні й соціалістичні теорії, що пояснюють імперіалізм недостатчею "розуму" в людей, діянням "стихий руїни", або впливами "націоналістичної буржуазії" - не витримують ніякої критики. Бо імперіалізм, беручи його в широкому розумінні постійних суперечностей інтересів і боротьби за їх здійснення, позначає всі без виїмку історичні періоди існування людства. Життя має свої закони - зовсім протилежні туподумним міщансько-обивательським світоглядам. Їх теорії, що зводять спокій до рівня ідеалу й добачують у ньому єдину можливість "поступу", кваліфікуючи кожне змагання за регрес і вияв "руїнницьких сил" - в найменшій мірі не відповідають правді життя та його твердій філософії.

Як у фізіології життя чергується із смертю, а відпочинок організму з його активністю (накопичення й витрата енергії), так і в суспільному житті періоди рівноваги й спокою заступаються періодами порушень і боротьби. З того циклічного чергування явищ життя витворює свої "генеральні"

напрямні, що, мимо ілюзорних переривань і зигзагуватості, творять загальну лінію розвитку. В цьому процесі не важко додати чисельні приклади, коли довгі періоди спокою спричинювали занепад, тоді як війни ставали фактором поступу. Націоналізм усвідомлює собі й творче значіння миру в певних умовах, однак це не засліплює його розуміння підставових законів існування націй і їх відношень між собою, що базуються не на уроєних мріях про "згоду" "братерство" й пацифізм, лише на неминучих противенствах.

Пацифістичні демократи додують можливість вічного миру в майбутньому морально-духовому переродженні людей, що виключатиме всяке змагання; комуно-соціалізм фальшиво твердить, що сучасний національний поділ світу належить: до історичної категорії - в будучому нації зникнуть, а з ними і причини міжнаціональних противенств. Ці теорії заперечує історія й дійсність. Трансформація рас і антропосоціологія вказують, що внутрішньо міняють, або цілком зникаючи, раси та їх етнічні вияви витворюють на своє місце нові етнічні колективи, що їх розвиток йде не по лінії нівеляції, лише навпаки - диференціяції, зріжничкування. Цей процес не лише не спинився, але ще посилюється в нашу епоху у вигляді прагнення навіть найменших народів до національної емансипації. Вислідом цих прагнень і є сучасне явище націоналізму, що набирає вже світового значіння. На етнічно-національний поділ людства впливає незбагнений закон світобудови, що з безмежно великої різноманітності складових елементів життя - творить його величаву суспільну гармонію... І чи ж можна думати, щоб цей, ділаючий із глибин тисячоліть, закон був змінений приписами спекулятивних марксівських та інших теорій ?!. Будучність може колись змінити конструкцію суспільства, але годі думати, щоб ці зміни здійснилися у вигляді запровадження світової однозгідної й одномовної космополітичної комуни... Одвічні побудники життя лишаться тими самими!..

Сама можливість переродження людської психіки - як це собі уявляють різні псевдогуманісти - є не лише нереальною, але й аморальною супроти цілої природи людини. Остання творить із себе складний комплекс свідомості, індивідуальних духових рис, інстинктів, побуджень, почувань і нахилів. В ній зосереджується сумарна сукупність "добра" і "зла", а в цій сукупності первні сили, почуття пристрасти, інстинкт боротьби є одними з найголовніших. Цього не можуть збагнути гуманістичні фантасти, що схильні приписувати "розумові" виключне значіння та уважають людину за вродженого носія самого "добра", що "псується" лише в наслідок побічних впливів і соціальних умов... Заперечуючи в цей спосіб фізіологічні й психологічні бакени, вони нищать в людині те, що поруч розуму, надає їй життєву стійкість і імпульси до творчості - її інстинкти. Розум і суспільна організація справді повинні ставити тверду межу шкідливим виявам цих інстинктів. В цьому й полягає зміст соціальності людини. Але спроби їх цілковитого знищення є утопійні та навіть шкідливі. Бо коли б навіть таке

духове "спацифікування" людей здійснилося, то від того не ущасливилось б саме життя... Бо ж чи справді його зміст, глузд і радість полягають в самому абсолютному спокою, з безтурботним сірим животінням із дня на день, в запровадженні якогось всесвітнього "санаторія" з мільярдами анемічних євнухів на землі?!

Рівноділаюча творчого життя складається з елементів добра й зла, з напруження й відпочинку, з поразок і перемог, з втрат і надбань, з жертвенних шукань і радісних, хоч і важких, здобутків... Основою існування є противенства, боротьба і сила.

Виходячи із спіритуально-волюнтаристичного світогляду, український націоналізм сприймає власну націю за найвищу, абсолютну Ідейну й реальну цінність, видвигаючи гасло: Нація понад усе! Націоналісти хочуть бачити Українську Націю великою, потужною, могутньою й щасливою. Розуміючи підстави її існування, вони змагаються за створення для неї таких реальних умов, що могли б найкраще забезпечити її стійкість у сучасних і будучих змаганнях. Для цього вони мобілізують творчий дух і діючу волю нації, означуючи на основі їх її шляхи в прийдешність.

Висновуючи свій світогляд із єдино-правильного відчуття й зрозуміння законів, що кермують долею нації, український націоналізм протиставить його всім іншим світоглядам. Ідеологія націоналізму є суцільна, неподільна, войовнича й непримирима; її немислимо узгоджувати з іншими ідеологіями. Український націоналізм знає, що із природи своєї всяка національна ідея й національний інтерес є запереченням ідей та інтересів. Виняток із цього правила буває або тоді, коли дана національна ідея та її інтереси не можуть протиставитися іншим (тоді вони улягають чужій силі...), або коли між ними немає безпосередньої спірної стичності (тоді можлива згода, основана на обопільному егоїзмі й пошануванню сили другої сторони). Тому свою ідеологію націоналізм будує на максималізмі, здоровому егоїзмі, любові до свого, нетерпимості до ворожого й активизмі, здатному бути залізним тараном для розторощення чужої сили, що схоче стати нації на перешкоді.

В обранні засобів визволення Української Нації, націоналізм не обмежує себе ніякими "загальнолюдськими" приписами "справедливості", милосердя й гуманізму, уважаючи, що вони можливі до здійснення тільки в умовах, взаємності. Натомість, прийняті абсолютно й застосовані до ворогів - вони часто стають джерелом внутрішнього розкладу й причиною національної поразки. Все те добре, що добре для блага, сили й розвитку моєї нації; все те зле, що цю силу й розвиток послаблює - це основна заповідь ідеології українського націоналізму.

Як бачимо, ідеологія націоналізму є наскрізь реальною, вона відображує в собі накази національного існування й присвячує себе єдиній Великій Меті: - Службі Самостійній Соборній Нації!

II. ІСТОТА І ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВИ

Розуміння нації, як найвищої в своїй внутрішній цінності й значінні основи суспільного життя, приводить націоналізм також до відповідного трактування істоти та завдань держави. У відмінність до соціалістичних протидержавних теорій, український націоналізм вчить, що передумовою забезпечення всебічного розвитку нації та її активної ролі в світовому оточенні є власна, незалежна держава. Державна організація має узгіднити взаємочинність усіх сил нації та уможливити їм свободний розвиток. Вона - в розумінні українського націоналізму - має відображувати в собі співвідношення окремим національно-суспільних складників, об'єднувати їх, в оту суцільність і охороняти їх назовні силою й правом своєї суверенності (незалежності). Факт існування нації не конче зумовляється її державною незалежністю (бувають і недержавні нації; з таких наразі є й Українська Нація), проте тільки через власну державу нація стає творчим чинником історії й повноправним господарем своєї власної долі. Без нього нація завжди й неминуче стає предметом поневолення й визиску інших державних націй.

Тільки державне існування нації вповні здійснює і посилює чинний характер самої національної ідеї. Тому основне завдання нації полягає в поширенні її державних меж насамперед на цілий, пов'язаний із нею, етнографічний простір. За цим промовляє не тільки духова й фізична неподільність нації, але і усі підстави її власної будуччини. Неможливість чи невміння досягнути свого державного об'єднання позбавляє націю передпоширок дальшого належного росту, а навіть спроможності правильно виконувати свої життєві функції. Тоді нації унеможлиблюється не лише заспокоєння евентуальних потреб екстенсивного (зовнішнього) поширення, але й інтенсивне (внутрішнє) використання її власних ресурсів.

Життя а його духовими двигунами й протилежними інтересами накидає нації свій залізний закон; згідно з ним передумовою її здоров'я, сили й поступу є державна соборність. Без цього загрожує нації розшматування й руїна. Ось причини, чому український націоналізм із такою непримиримістю поборює - поруч історичних ворогів - також москофільство наших комуно-соціалістів та гетьманців і полонофільство ундо-уенерівщини. Свідомий величезного значіння об'єднання всіх земель Української Нації, як головної підстави її здорового існування - він протиставить цим групам концепцію власних сил нації й національної революції, змагаючись за здобуття Самостійної, Соборної Держави, що є центральним пунктом його політичної програми.

Засаду великодержавності ми підчеркуємо нарочито, щоби вказати на ті принципові розбіжності, що заходять між українським революційним націоналізмом і різними так зв. "національними" партіями в оцінках завдань і значіння нашої майбутньої держави. Протисоборницька (а тим самим і,

противеликодержавницька) постава партій, пов'язана з їх фактичним відмовленням від всякої чинної боротьби за державність (легалізм і опортунізм) не є випадком! Тут ділає їх збірна психологія, оперта на старому раціоналістичному світогляді, з його скептицизмом, вірою в пацифістичну конструкцію життя, де правда, мовляв, "сама перемагає" ("бо чейже життя кермується розумом, а не сліпими стихіями"...). Цим раціоналізмом оперували наші партії в найбільш рішучі й критичні для Української Нації моменти. Що з того вийшло - всі знаємо! Проте й після пережитого трагічного досвіду їх психологічне наставлення ніяк не змінилося... І тепер супроти боротьби, змагання, жертв, заборчого натиску - взагалі супроти всякої акції, що вимагає напняття волі та зусиль - протестує увесь їх внутрішній зміст.

Стан боевого поготівля й чинності вражає їх незвичним напруженням; він лякає їх примусом жертв, необхідністю поставити все на одну карту й поступитися егоцентризмом "особистого інтересу". Тому відкидають вони тактику прямого революційного Наступу - з її непримиримістю й принципалізмом - послуговуючись кон'юктурництвом, спекуляціями, легалізмом, опортунізмом і філософією: "якось то буде"... Самостійності вони справді хотіли б, коли б хтось їм її "дав"; однак нічого самі не роблячи для здійснення цього завдання, вони вже згори спішать самодемобілізуватися в очікуванні того "спокою", що чекає їх у власній державі.

Для того власне вони з такою завзятістю (справді гідною кращого примінення!) виступають супроти націоналістичної концепції національних і міжнародних відносин, що вимагає постійного зосередження сил, витривалості й чуйної пильності. Уважаючи націоналістичне гасло - Україна понад усе! - за "нездоровий" або "смішний" шовінізм, а націоналістичну теорію перманентної (постійної) міжнародної боротьби й суперництва - де встояти може лише сильна, ініціативна нація - за "шкідливий імперіалізм", вони вже наперед присягаються, що, здобувши державу (навіть лише у межах Вінницького повіту !..) нізащо не вестимуть супроти інших націй активної політики. Наївні в своєму доктринерстві та непоправно хворі на нігілістичне ставлення до всякої вищої мети, що не укладається в вульгарні, обивательські поняття спокою й "добробуту одиниці" - вони годяться лише на вимушену іншими "оборону"... Забувають при тому, що навіть оборона успішна лише в наступі!

Український націоналізм хоче спричинитися до створення потужної й великої держави, що в стані була б кожноразу - через свою внутрішню скріпленість і зовнішню активність - найкраще здійснювати завдання Української Нації та захищати її інтереси перед іншими націями. Як вказувалося, у цьому устремлінні він послуговується насамперед засадами здорової, егоїстичної національної моралі, необмежованої ніякими "принципальними" умовами і виключністю національного інтересу, що стає для нього превище всіх "загальнолюдських" доктрин.

Заперечити життєву рацію цих прагнень і принципів націоналізму ніхто не в силі; не можуть цього зробити й противні йому партії. Тому в боротьбі з націоналізмом послуговуються вони провокаційними брехнями, свідомо викривлюючи його ідеологію й програмові завдання. Вони твердять, що націоналізм хоче поневолити власне ж суспільство й перетворити його в сліпе, безчинне знаряддя послууху "кліці диктаторщиків", що каже: "Держава - це я!".

Утотожнюючи український націоналізм із фашизмом (і при цьому в кривім дзеркалі, брехливо, представляючи самий фашизм у спекулятивній надії, що ширшому громадянству недоступні його джерельні студії, крім безграмотних і демагогічних брошурок) - вони тенденційно представляють його в суспільній opinio за "протинародній" рух і "пужало" громадської свободи.. Між тим український націоналізм, признаючи за фашизмом велику історичну заслугу і дійсно наближуючись де нього своїм ідеологічним змістом, є водночас рухом наскрізь оригінальним і від нікого незалежним. Він орієнтується лише на завдання власної нації, чого якраз ніяк не можна сказати про наші партії, що в своїй прив'язаності до чужих неорганічних ідеологій цілком забувають умови та вимоги власного національного оточення.

Націоналізм вчить, що коли нація уявляє собою підставу людської спільноти й джерело її духової та матеріальної творчості, то держава - це життєве здійснення нації, це засіб, що забезпечує, удосконалює й збагачує її існування, як рівнож означає її історичну роль між іншими націями. В націоналістичному світогляді нація й держава виступають як одно-ціла та найвища в її ідейній і реальній вартості мета, що означається поняттям державної нації. Для націоналізму держава не є відірваною від життя й людей самоціллю. Натомість вона стає, поруч із нацією, найвищою ціллю, що їй націоналізм підпорядковує всі інші цілі та інтереси: класові, партійні, групові й особисті.

Таке розуміння істоти держави далеко відбігає від поглядів на її природу політичної демократії, а зокрема - "демократії" української... Остання й тепер перебуває під прокляттям примітивної та безтрадиційної ідеології, що з особливою силою проявляється серед бездержавних національних суспільств. Зводячи (здоровий у своїй річевій основі) постулат індивідуальної свободи до абсурдного анархізму в думках і діланню, а поняття особистого інтересу до отупілої міщанської своєкорисності - наша радикальна й соціалістична демократія являє собою застрашаюче видовище ідейного й політичного нігілізму, що стає запереченням усякої системи; ієрархії й громадського ладу. Вищі неумні вартості держави - це для неї не більше, як... "реакція", або й "контрреволюція"... Пересякнена й тепер забобонністю нігілістично - драгоманівської "науки", вона до всякої державної організації ставиться з засадничою підозрілістю... Всякий державний устрій, (крім її власних програм, де є все, крім... елементів, державництва!) Їй взагалі

представляється не інакше, як поліційний комісаріат", де когось обов'язково мають "душити" і "поневолювати". Вона взагалі найкраще почувається в умовах дезорганізованості, а як і в організації, то найрадше під чужонаціональною рукою... Одначе коли б таки прийшло до створення власної держави, то ундо-уенерівські й радикал-соціалістичні "демократи" інакше собі її не мислять, як в ролі тої "кооперативи", де кожний міг би вільно ходити за "добробутом", при тому з якнайменшим тягарем державних обов'язків і жертв. В цей спосіб розуміють вони "ідеї" громадської свободи й людських прав...

Між тим так не є й не сміє бути! Здорова й альтруїстична супроти власної нації, ідеологія українського націоналізму не може погодитися на трактування держави лише за технічний середник задоволення громадських і особистих інтересів. Держава - це не крамничка, що до неї ходять тільки "за потребою"... Стоячи на службі національно-громадських інтересів, допомагаючи в їх здійсненню цілому суспільству й поодиноким громадянам - держава водночас має свій власний, незалежний зміст і характер, впливаючий із зверхності її мети та загальності її значіння. Сама її природа й національно-історична суть обдаровують її вищими вартостями, що перед ними мусить коритися частковий і дочасний інтерес. Держава - це не лише організована доцільність; це насамперед святе святих нації, що зобов'язує кожного громадянина до служіння, жертв і високих духових поривів.

Не внутрішня боротьба часткових інтересів, тільки солідарні, узгіднені зусилля цілого суспільства, спрямовані на забезпечення сили й ладу держави, можуть гарантувати в лоні нації всім її прошарованням внутрішній мир, охорону, працю, законність, соціальну справедливість і розвиток. Це конструктивне завдання націоналізм означає в гаслі:

- Держава вище клас і партій! -

Державний устрій націоналізм будує на авторитеті влади й організованій на органічному принципі участі в державному керівництві працюючих версти Української Нації. Підкреслюємо - працюючих верств, бо націоналістична ідеологія (цілком далека як від соціалістичної демагогії, так: і від протисуспільної реакційності клерикальне - гетьманського "консерватизму") зумовляє рівність у громадських правах й участь у державній кермі насамперед обов'язком громадянина та його працею на користь нації та держави. Тільки творчі, продукуючі соціальні складники нації - вважає націоналізм управненими й гідними до керми державою. З цих власне складників творитиметься справжня провідна верства. Натомість соціальним хижакам, суспільним неробам, шкідникам і політичним "отаманам" - націоналізм відмовляє не тільки права на керівництво, але й самої рації існування.

На цих принципах будується устроєва концепція українського націоналізму, то її називаємо націократією. Політичні, соціальні й господарські форми націократії ми переглянемо нижче. Тепер подаємо її

загальну дефініцію. Отже націократією називаємо режим панування нації у власній державі, що здійснюється владою всіх соціально-корисних верств, об'єднаних - відповідно до їх суспільно-продукційної функції - в представницьких органах державного управління.

ІІІ. СУСПІЛЬНО - ВИРОБНИЧА СТРУКТУРА НАЦІЇ.

Нація, це вічність - вчить український націоналізм. Коріння її виростають із глибини віків, а розвоєвий гін прямує в незбагнену прийдешність. Являючись підставою існування даної людської спільноти, нація єднає в своїй тяглій незмінності її окремі складники. Органічна, у своїй духовій і фізичній істоті, як цілість, вона й цим складникам надає в кожному пору історичного розвитку органічний характер. Внутрішній поділ нації на окремі складники мінявся, щодо їх суспільних форм і функцій, й процесі історії. В нашій епосі цей поділ у середині нації означається існуванням окремих соціальних груп населення.

Проблеми соціальних груп, їх взаємочинності та відношення до нації й держави належать під цю пору до найбільш спірних й актуальних. Власне тут лежить вузол боротьби ідей і суспільних антагонізмів, що стрясають сучасність, зроджуючи соціальні конфлікти й революційні зриви. Щоб зрозуміти причини цих явищ, треба розглянути ті процеси й побудники, що приводять до згаданого поділу. Кожна національна спільнота має дві сторони свого буття: духову й матеріальну. Коли перша є джерелом її творчості, то друга - це те реальне тло, що на ньому ця творчість конкретизується в певних матеріальних надбаннях. Як духова творчість улягає законам якісної, індивідуальної градації (спираючись на ній, націоналізм заперечує комуністичний психоз "колективу", що не творить, лише "делает" культуру...) так і матеріальна чинність суспільства базується на виробничій градації, що диктується життєвою доцільністю й називається суспільно-господарським поділом праці.

Принцип господарського поділу праці обсервуємо вже в примітивних суспільствах старовини. В міру культурно-матеріального їх розвитку та поширення товарового обміну, цей розподіл все поглиблювався, витворюючи окремі суспільні групи (цехи, виробничі корпорації, стани) людей, зайятих виробництвом конкретних господарських продуктів, що їх обмін забезпечував їм існування. В цій історичній добі знаходимо початки теперішнього суспільного розгалуження націй. Протягом останнього століття, при капіталістичній системі продукції й обміну, господарський поділ праці пішов прискішеними темпами й оформився в сучасній технічно-виробничій спеціалізації й соціально-класовій диференціації суспільства. Як бачимо, розпиток суспільно-виробничої структури націй прямував органічними шляхами, відображаючи в собі більш ускладнені вимоги життя й господарської продукції.

Слід зазначити, що розподіл суспільних функцій не обмежився на самій господарській ділянці; він впливав також на нерівномірну концентрацію багатств, запроваджував протилежність матеріальних інтересів, і спричинявся до витворення відповідних політико-устроєвих систем в історії, де право на владу й панування здобували упривілейовані, економічно сильніші групи, що накладали обов'язок послуху й господарську залежність матеріально-слабшим. Ціла історія позначається цим змаганням багатства з бідністю за перерозподіл матеріальних дібр і за політичні впливи, змаганням, що узмістовлюється в сучасному широкому понятті соціальної боротьби та експлуатації. На фоні цих процесів вириває ряд питань. Коли суспільно-виробничий розподіл нації є явище органічне, то чи справді стають неминучі й антагонізми її окремих складників? Чи дійсно соціальний гнет і експлуатація економічно слабших - сильнішими, мають характер закономірності? А коли так, то чи не означає те, що сама концепція суспільного життя є несправедливою й аморальною?..

До розв'язки цих питань, демократія й комуно-соціалізм підійшли різними шляхами. Визнаючи факт соціальної нерівності, політична демократія шукала способів її направи головно в площині етичній, їй здавалося, що досить проголосити свободу індивіда, виховати його на гаслах "рівності й братерства", як цей індивід, а за ним і всі інші, виявляючи свої прагнення у "волі більшості", запровадять корисний, відповідний "справедливій логіці" життя, суспільний лад. Між тим демократичні теорії привели до несподіваних і протилежних практичних наслідків: в епоху демократії й капіталізму, соціальна нерівність, матеріальний визиск праці й політичне панування фінансово-партійної олігархічної меншості над більшістю набрали особливо виразних і антисуспільних форм.

Комуно-соціалізм не вірив у направляючу силу етики, особливо - "буржуазної" етики. Конструктивний вплив може мати лише "соціалістична" етика, то буде наслідком соціально-політичної й економічної перебудови суспільства, а не її причиною - казав він. Заперечуючи органічність нації й її окремих складників - клас (крім пролетарської) комуно-соціалізм видвигнув програму соціальної революції, що має; скасувати приватну власність (як головну причину соціальної нерівності й експлуатації) і створити безкласове (однокласове) суспільство з соціалістичними засобами господарського виробництва. Комуно-соціалістична концепція грішить не менш помилками, що й демократична... Бо коли демократія, покладаючись на логіку "гри стихійних сил", недооцінила значіння організованого втручання суспільства в соціально-виробничі процеси, то комуно-соціалізм переоцінив можливості планово-регулюючого принципу в суспільнім житті, зводячи останнє до шкідливого схематизму й духово-матеріальної нівеляції. Комуно-соціалістичний теоретичний план створення однотипного, унітарного (однокласового) пролетарського суспільства - то, мовляв, єдине може усунути визиск і нерівність - заперечував органічний

суспільний розподіл і тому завів у практиці. Це підтверджує й дійсність СРСР. В совітській "реторті" відбувається нова суспільна диференціація, а з нею кристалізується й стара соціальна нерівність, дарма, що означається вона тепер іншими назвами (раніше були "їх благородія" і "патомствение дворяне" - тепер "партсекретарі" і "знатніє люди комунізму"...). На тлі цього процесу стає все більш виразним і матеріальний, визиск дійсно-працюючих псевдо-працюючими; цей визиск переходить в особливо жорстоких і характерних для нуворишей-конвістадорів, що несподівано для самих себе вийшли на кін історії - формах...

З інших залогень виходить при розгляді порушуваних проблем націократична концепція. В розвиткові внутрішніх відносин нації вона добачає органічний процес сполучення духа й матерії, що витворює в кожную тяглу історичну добу питоменні їй суспільно-виробничі й устроєві форми. Конструктивне чи деструктивне значіння цих форм в даному історичному періоді залежить від їх своєчасності й пристосованості до збірних потреб суспільного організму, що невпинно розвивається. Тут спостерігаємо еволюцію, що має свою логіку й розставляє історію в певні послідовні етапи. Та обставина, що, наприклад, в добі меркантилізму Кольбера не існували літаки, сучасні банківські концерни, або не було "наукового" соціалізму, не є випадковою... При розгляді суспільних форм цієї еволюції з перспективи часу, годі встановлювати їх "соціальність", чи "антисоціальність", "справедливість" чи "несправедливість" на критеріях сучасних політичних теорій і етичних понять. Цієї власне помилки допускаються комуністи, коли в усіх, навіть прадавніх, періодах історії знаходять чудесне "підтвердження" партійних "законів" Маркса-Леніна-Сталіна, і таки наші соціалістичні "соціологи", що описуючи добу Князя Володимира, або Богдана Хмельницького, підходять до неї з критерієм темпераментного есерівського агітатора й обурено картають цих мерців за те, що були вони "буржуями-поміщиками" і "ворогами працюючого люду"... (коли не помиляємося, таку "науку" розвивав у своїх писаннях Микита Шаповал). Бо коли соціальну справедливість розуміти не тільки під кутом сьгоднішньої можливості для всіх людей добре їсти, одягатися й відпочивати, але у широкому плані історичної рації, то покажется, що всі витворювані нею соціальні, господарські, політичні й правні інститути були потрібні, як складові елементи загального прогресу, а тим самим для свого часу і справедливі, і етичні.

Соціально-несправедливі й неетичні ставали вони тоді, коли дальші завдання суспільного розвитку переростали їх зміст і призначення, перетворюючи їх із факторів будуючих - в гальмуючі, або й руйнуючі. З правила одначе ці старіючі інститути (політичні устрої, господарські системи, суспільні стани і тд.), набираючи вже виразних паразитарно-шкідливих форм, все ж ще силкувалися вдержатися при житті й творили серед своїх прихильників в суспільстві своєрідні ("консервативні" або реакційні) течії, аж поки цілковито не щезали, збагачуючи досвід і "архів"

історії... Ці зміни найчастіше переходили в умовах боротьби, противенства інтересів і соціальних антагонізмів, поки нові фактори не привертали порушену рівновагу. В циклу цих історичних явищ, помічаємо, що коли еволюція стабілізує певний уклад суспільного існування в матеріальному плані, то революція виступає в ролі його коректора, черпаючи своє новаторство в площині ідей і духа.

В істоті своїй націократія також є й еволюційна і революційна. Ця перша її прикмета виявляється в стремлінні зберегти актуальні й животворчі сили суспільного укладу та забезпечити для них найкращі умови розвитку, тоді, як друга - в організованій здатності своєчасно усувати перешкоди, що стають на дорозі прямувань суспільного організму. Тому у відмінність до інших політично-устроєвих концепцій, націократія не має прикмет схолястичного доктринерства... Оперта на усталеному світогляді - вона в розбудові суспільно-виробничих і політичних відносин всередині нації кермується не мертвими чи там паперовими програмами, лише безпосереднім вчуванням в потреби нації та її окремих елементів.

Націократія визнає, що нерівність іманентна (істотна) суспільству. Хай цей закон заперечують демократичні ілюзії й комуно-соціалістична демагогія, проте він відповідає різноманітності й градації самого життя, що ніколи не укладається в однотипні схеми. Справді конструктивні завдання суспільства полягають не в безнадійних утопіях "уравніловки" (якраз тут класично збанкрутував комунізм !..) лише в організованому стремлінні до радикальної наприви сучасної виробничої анархії, до знищення паразитарної експлуатації інтелектуального й фізичного труду, олігархічної безвідповідальності і станово-класових (буржуазних і комуністичних!..) абсурдів, що творять хворобу нашої епохи. Як будемо бачити, в цій власне площині шукає націократія наприви соціальних відносин. Виходячи з принципів якості, творчого обов'язку та національної етики - вона будує лад, здібний забезпечити кожному продукуючому членові суспільства всебічний розвиток, правове положення й справедливий еквівалент (оплату) його праці.

В середині нації дійсно проявляються певні розбіжності інтересів окремих суспільних груп та це в найменшій мірі не виправдує комуно-соціалістичних теорій заперечення самої нації й класової війни. Як у фізиці або фізіології, так і в нації переходить процес взаємного притягнення різнорідних по своєму змісту елементів; вона зазнає невпинного обміну суспільних речовин, що забезпечують її загальне здоров'я. Основою цієї внутрішньої гармонії є насамперед духо-волеві фактори; але крім їх впливають і фактори матеріальні. Бо мимо певної стичності, ці матеріальні завдання та інтереси найкраще здійснюються й забезпечуються в організуючих і контролюючих рамках нації-держави. Гармонійне співробітництво соціальних груп порушується й зазнає внутрішніх зривів в умовах застарілості суспільно-виробничої структури нації, коли - поруч актуальних груп для даної історичної доби - задержуються ще при житті, а

то й пануванні ті складники, що вже пережили свою соціальну місію і, відмираючи в клітинах націй, стають паразитарними. Власне тому націократія - заперечуючи "пролетарську" фікцію комуно-соціалізму - з неменшою нетерпимістю ставиться до українських таки реакційних, або так зв. "консервативних", течій, що під спекулятивного покришкою "трудових монархій" намагаються штучно відживити паразитарні й антисупільні (поміщицькі й "протофісовські") сили.

За фундамент своєї суспільно-виробничої й політичної будови націократія бере животворчі - характерні для нашої доби й інтересів Української Нації - основні групи селянства, робітництва й провідної, продукуючої інтелігенції, що є еманациєю (втіленням) цих перших двох соціальних груп, ведучи їх у творчу, бадьору будучність не шляхами антагонізмів і війни "всіх проти всіх" - лише соціального миру й солідарності (співробітництва).

IV. СОЦІАЛЬНО - ЕКОНОМІЧНІ ПІДСТАВИ НАЦІОКРАТІЇ

Націократія - як режим панування нації у власній державі, здійснюваний владою всіх її соціально-корисних верств - лишилася б утопією, коли б націоналізм не спромігся оперти її на здорових соціально-економічних підставах. Націократичні принципи надкласовості й національної солідарності перетворилися б на практиці в пусті слова, коли б український націоналізм не мав усталеного погляду на сучасну соціально-економічну проблематику та не знав практичних середників її конструктивної розв'язки на Україні.

Треба ствердити, що до проблеми надкласової держави й до самої можливості узгодження інтересів окремих соціальних груп - частина суспільної opinio ще й тепер ставиться, зо скептичним застереженням. Причини цього явища не можна пояснювати лише самими провокаціями московського комунізму й його інтернаціонально-соціалістичних (у нас радикал-соціалістичних, есерівських і есдеківських) підголосків.

Бо поруч із націоналістичними рухами різних народів і їх боротьбою за творчу, справедливу, відповідну сучасному розумінні суспільної етики, внутрішню солідаризацію націй, на уламках капіталістично-буржуазної демократії жирують різні групи, що використовують гасла націоналізму для своїх антисоціальних цілей. Ці непокликані й підозрілі "націоналісти" виходять переважно з середовища спекулянтів фінансового капіталу, інтернаціональних біржових пройдисвітів типу Ставицького, власників земельних латифундій, що використовують найбільш хижацьку ренту орендарського капіталізму, безжурних "стригунів" дивідендних купонів на цінності, витворювані інтелектуальною й фізичною працею інших людей і тд. Свідомо ігноруючи те, що націоналізм - це революція, спрямована не лише до оновлення національного життя, але й до радикальної зміни перестарілих і паразитарних соціально-економічних відносин, ці

легалізовані гангстери капіталізму часто підшиваються під націоналізм, проголошують себе за його "союзників" і маніпулюють його конструктивними принципами в деструктивних завданнях соціальної реакції.

В українській дійсності роль згаданих соціальних паразитів, на щастя, вже неактуальна, бо вони з корінням вирвані в часах революції. Що найвище їх останні рештки гніздяться лише на еміграції, здобуваючи, щоправда, в останніх часах співчуття серед частини найбільш назадницьких галицьких парафій... Безуспішно вичерпавши всі свої аргументи про "трудова монархія й консерватизм", завівшись на концепціях "божих влад" та інших гетьмансько-клерикальних "енцикліках", вони й собі проповідують націоналістичні теорії надкласовості й національної солідарності!, стараючись ціпи словесним жонглюванням замаскувати протинародні наміри "гаспод памещіков" з берегів Ванзее.

Між тим справжня солідаризація й пріоритет збірних інтересів нації, можливі до здійснення лише в умовах такої політичної й суспільно-виробничої реконструкції держави, що - спираючись на надкласову суть націократії - не тільки забезпечувала б регулювання соціально-економічних розбіжностей, але - і це найголовніше - звела б саму їх можливість і причини до мінімуму (вище ми вже згадували, що цілковите усунення цих розбіжностей немислимо й для націократії; цьому суперечить закон суспільно-виробничої диференціації нації).

На бігунах нашої епохи бачимо дві соціально-економічні системи: приватновласницький капіталізм демократії та державний (або псевдосоціалістичний) капіталізм московського комунізму. Зроджений вимогами технічного розвитку й ускладненням суспільної структури, класичний капіталізм сперся на потрійній формулі, що її конкретизували в своїх теоріях Адам Сміт та інші економісти минулого століття: "недоторканій, свяченій приватній власності", господарській свободі й приватній ініціативі, стимульованій прагненням капіталістичного зиску. Як бачили ми при розгляді проблем політичної демократії, спочатку капіталізм справді був соціально-корисною, дієвою силою технічного й цивілізаційно-культурного прогресу. Пізніше ускладнення господарського виробництва й розподілу перетворили значну частину капіталістичних принципів в анахронізми, то фатально штовхали самий капіталізм на антисоціальні манівці.

Знесилена в своєму поступі й закостеніла на "високих" ("логічних"...) безчинних кличах, політична демократія не спромоглася вчасно ці анахронізми скорегувати й лишила події котитися до... цілком нелогічного кінця, що супроти нього не може тепер не буритися конструктивний суспільний інтерес, мораль і етика.

Сучасне положення капіталізму замало пояснювати кризою товарової перепродукції, дефектами обміну й грошової циркуляції. Існуючий на перестарілих, гниючих соціальних підпорках, капіталізм

переживає справжню й глибоку революцію, що з господарської площини переходить у суспільно-політичну війну всіх проти всіх.

Доба продукуючого, соціально-корисного, капіталу, з творчим розмахом його колишніх "капітанів", що одушевляла теорії Сміта, скомпрометована анонімним - позбавленим всяких творчих стимулів - фінансовим капіталом, що ціль свою добачує в спекуляції штучними символами реальних цінностей на шкоду суспільним інтересам. Приватна власність - з засобу добробуту й господарського скріплення суспільних мас - перетворилася в середник застрашаючої соціальної нерівності; приватна ініціатива - з побудника господарської діяльності - обернулася в анархію виробництва і монополі хижачьких клік; природне устремління людини до зиску - виллялося в легалізовані форми експлуатації праці, а сама праця - обернена в "звичайний товар" - втратила свій колишній духовий зміст, свою мораль і творчу філософію. Нелогічно змагати до направи певних наслідків без усунення причин, що їх зроджують. Так само нелогічні спроби поєднання націократичних принципів надкласовості й соціального миру з силами капіталістичної реакції, що зроджують суспільний паразитизм і перманентні соціальні антагонізми. Ті, що ігнорують цю логіку, ведуть нечесну гру!

Соціалізм - коли відкинути його неприродний матеріалістичний світогляд - до певної міри правильно викрив антисоціальні дефекти капіталістичного устрою, але самий помилився в своїх висновках. Його спрощена, механічна схема могла дати лише такі наслідки, що їх бачимо на практиці московського комунізму. Комунізм створив у площині суспільно-політичній нову форму, але стару змістом, соціальну нерівність, сполучену з тиранією узурпаторської кліки, а в господарській - неповоротливу, хаотичну (дарма що "планову!"), машину державного капіталізму, що - вбивши всі здорові стимули праці й приватного інтересу - душить країну смертельним пресом визиску, безглузлого експериментаторства та марнотратства народних сил.

Українська націократія свою соціально-економічну політику будує на критичному досвіді й поєднанні старих доцільних елементів із новими формами та завданнями суспільного життя. Внутрішні суперечності капіталізму очевидні; вони з усе більшою силою позначатимуться на занархізованні внутрішніх відносин демократії. Проте помилкою думати, що всі його засади втратили свою актуальність. Життєздатні принципи капіталізму націократія використовує в зреформованих суспільно-виробничих умовах.

Так вона не заперечує приватну власність, економічну свободу й прагнення господарського зиску. Власність, приватна ініціатива й право на зиск - це проблеми не лише економічні, але й психологічні. Вони в основних, рушійних силах господарського розвитку. Де ці сили паралізовані - там вбивається само суспільне життя, а з ним і творчу відповідальність громадянина; на їх місце приходять бюрократична

мертвеччина й лицемірне "ханжество", що ховає під брехливою маскою штучно погамовану людську натуру (приклад комунізму). Але водночас націократія повертає цим рушійним силам їх втрачений при капіталізмі властивий зміст. Інститут приватної власності, господарську свободу й стимули зиску - що в умовах капіталізму перетворилися в легалізований спекулятивними формулами "священості" і "економічного лібералізму" засіб хижацького визиску, в монополі панування клік і в аморальне право паразитарного споживання плодів праці інших людей, нічого взамін не продукуючи - вона обмежує твердими рамками творчого обов'язку, встановлюючи рівновагу між авторитетом держави, інтересами цілого суспільства й приватними стимулами господарюючого індивіда. Твердження соціалізму, що приватно-власницькі елементи капіталізму мають тенденцію переростати в антисоціальні вияви, підставне в умовах нерегульованого, стихійного характеру соціальних відносин і господарської продукції. Для збереження згаданої рівноваги, націократія надає своїй соціально-економічній системі комбінований характер, де приватна власність і економічна свобода сполучатимуться зо здійснюваними державою принципами господарської планової контролю й з певними родами колективної (Націоналізованої, муніципалізованої та кооперативної) власності там, де вона обумовлюється самим характером господарства.

При розбудові держави, націократія стане перед наслідками, що її створила на більшій частині наших земель соціальна революція. Абстрагуючи від факту сучасної окупації України ворогами - ці наслідки в ніякому випадку не можна ігнорувати. Вони виявилися в двох позитивних напрямках: в знищенні чужого приватного фінансового, промислового й аграрного капіталу та в створенні нової суспільно-виробничої структури нашої нації, що характеризується наявністю трьох вирішальних соціальних груп: продукуючої інтелігенції, селянства й робітництва.

Націократія заперечує реставрацію капіталістично-поміщицького ладу в його колишніх формах. Засаднича шкідливість такої реставрації поглиблювалася б на Україні ще й відсутністю національних капіталів. Вона означала б насамперед повернення ворожих нації (московсько-польських і т.д.), визискувачів, уводячи, таким чином, у національний організм не лише елементи соціального, але й державно-політичного розкладу. (Тут, між іншими, ховається одна з причин, чому український націоналізм ставиться з непримиримістю до "орієнтацій" наших угодовських партій на "союзників" і різних підозрілих інтернаціональних спекулянтів...).

Зберігаючи комбінований принцип колективного й приватного інтересу, націократія індустріальний розвиток країни будуватиме на мішаних засадах націоналізованої (себто удержавленої), муніципалізованої, кооперативної і приватнокапіталістичної промисловості. Націоналізації підлягатимуть насамперед такі вирішальні для господарського розвитку, країни та її оборони галузі, як здобуваюча, важка, хімічна промисловість, транспорт і т.д. Удержавлення всіх цих родів промисловості - крім їх

основного значіння - обумовлюється низкою важних причин, що їх тут детально не розглядаємо, а зокрема тим фактом, що якраз тут, в умовах приватнокапіталістичної ініціативи, неминуче виявляються найбільш антисоціальні прояви капіталоконцентрації й монополізму, що шкодять суспільним інтересам.

Муніципалізація поширюватиметься на підприємства, що обслуговують певні ділянки комунальних потреб (електричні стації, водотяги, місцева комунікація і т.д.). Натомість більшість ділянок так зв. легкої й споживчої промисловості, що продукує готові фабрикати та вироби масового попиту, творитиме, при виробничій і соціальній контролі держави, поле примінення кооперативної й приватнокапіталістичної ініціативи. Досвід комунізму показав, до яких карикатурних, ба навіть трагічних наслідків доводять спроби заступити тут творчу роль приватного почину бюрократичним етатизмом!

Слідуючою з черги базою господарської самодіяльної буде торгівля. Зосереджуючи в своїх руках монополі у деяких сферах зовнішньої і внутрішньої торгівлі, як також і політику регуляції товарних цін - держава сприятиме розвитку кооперативної й приватновласницької ініціативи при обслуговуванні цієї важної функції суспільного обміну. Власне тут, в сполученні з промисловою діяльністю, найде собі основу для розвитку конструктивний у своїй соціальній місії кооперативно-приватний національний капітал. Поруч із цим держава протегуватиме розвиток ремісництва там, де воно не втратило свою суспільно-господарську актуальність.

Принцип приватної власності поширюватиметься й на міські нерухомості, в сполученні з муніципальною й корпоративною власністю. Ангажуючи приватний капітал у обмежені сфери господарської діяльності, націократія не забуває його антисоціальної тенденції перестати своє конструктивне призначення й вилитися в паразитарні форми. Для унеможливлення цього, держава координуватиме в своїх руках усі ділянки соціальної й фінансової політики (охорона праці, колективні договори, нормування прибуткового відсотку, емісії, біржа, девізи, чековий і вексельний обіг, податкова система і т.д.) регулюючи зріст і перерозподіл національних багатств в інтересах цілого суспільства.

Аграрну політику націократія будує на ствердженні позитивного факту експропріації капіталістично-поміщицьких господарств на Україні й застосує цей принцип на всі інші терени держави, де ця експропріація ще не відбулася. Поруч з цим підлягатимуть вивласненню й посілості протегованих окупаційними владами чужо-національних колоністів. Вивласнення поміщицьких і колонізаторських посілостей не підлягатиме викупові; саму таку можливість націократія вважає абсурдною, під оглядом національно - політичним (поміщики й колоністи в своїй масі є чужонаціональним - московсько-польським, румунським і т.д. - елементом) і шкідливою під оглядом соціально-економічним. Знесилене окупаціями,

українське селянство вимагатиме від держави особливо сприятливих умов для свого розвитку; в цих умовах викупні платежі лягали б на нього невиправданим тягарем, являючись водночас прихованою формою фінансування ворожих Україні паразитарних елементів.

Найбільше відповідною інтересам нації й завданням сучасного сільськогосподарського виробництва формою, націократія визнає приватновласницьке-трудове середнє селянське господарство. Розбудовуючи цю аграрну систему й регулюючи мобільність землі в цілях унеможливлення її нової нетрудової концентрації держава допускати й колективні форми землеволодіння та землекористування (трудові спілки, продукційні кооперативи і т.д.) там, де це виправдуватиметься умовами продукції і виробничими звичками селянства.

Так представляються основні соціально-економічні підстави націократії. Їх внутрішній зміст йде по лінії пріоритету збірних інтересів нації й національної солідарності, що найдуть своє здійснення в своєманітній формі організації суспільства. Цією формою є - державний синдикалізм.

V. ДЕРЖАВНИЙ СИНДИКАЛІЗМ

Соціальний поділ внутрі нації - це конечність, створювана розвитком суспільно-виробничих відносин. Соціальні групи (або як їх називають - класи) нації - це органічні спільноти, що в кожному даному історичному періоді надають структурі суспільства конкретних форм і означають її завдання.

Проблема соціального поділу нації є надзвичайно складною й многогранною. Її неможливо розрішувати ані методами класової реакції, що намагається здержати розвиток суспільно-політичних і господарських відносин (як це робить сучасний капіталізм), ані вузькоглядними догмами перманентної класової війни (як це робить комуно-соціалізм). Дійсність свідчить, що капіталізм і комуно-соціалізм проявляються в соціальній площині в однакових по суті, хоч і відмінних у формах, негативних наслідках якраз тому, що оба вони є насамперед класовими концепціями. Надміру протегуючи одну соціальну групу (в першому випадку - буржуазію; в другому - штучно сфабрикований "пролетаріат") коштом життєвих інтересів, а то й існування інших груп - вони унеможливають усебічний розвиток суспільного організму, а саму державу й владу обертають у знаряддя своїх класових цілей.

Націократія заперечує принцип класової боротьби та право окремих соціальних груп на монопольне панування в державі й на експлуатацію суспільства. Розглядаючи націю, як живе, суцільне-хоч і різноманітне в своїх складових частинах - єство, вона розв'язку соціальних проблем переносить у площину національної солідарності, що - визнаючи пріоритет інтересів нації-держави над інтересами окремих груп - видвигає принцип надкласовості. Здійснення надкласової солідарності можливе лише на базі

пристосованої до неї господарської системи. Стверджуючи, що ні капіталістичний, ні комуно-соціалістичний устрої не посідають необхідних для цього прикмет, націократія - як бачили ми вище - розбудовує власну господарську систему, де різноманітність стимулів економічної діяльності та інтересів поодиноких соціальних груп узгоджується й зрівноважується плановим втручанням держави, що паралізує переростання господарських засобів в антисоціальні фактори та регулює справедливий розподіл національного доходу між всіма продукуючими верствами нації.

Однак цього замало. Бо економічна політика, а з нею й зверхницька роль держави можуть давати корисні наслідки лише тоді, коли саму державу й її владу персоніфікують не класові й узурпаторські кліки (як це бачимо в умовах капіталістичної "демократії" і комуністичної диктатури), а ціле національне суспільство, зорганізоване в формах, що - беручи його за неподільну єдність - водночас рахуються з його органічним, функціональним розподілом на окремі частини (соціальні групи). Цєю формою суспільної організації є для націократії - державний синдикалізм.

В своїй, практичній суті синдикалізм - це насамперед (умовлене розвитком господарської спеціалізації об'єднання людей, зайнятих виробництвом у певній господарській галузі, для охорони їхніх професійних інтересів. Вияви професійної організації бачимо вже в середньовічних корпораціях, що в свій час відіграли велику економічну роль в феодальному суспільстві. Капіталізм і нові ідеї економічного лібералізму спричинилися до зникнення корпорацій; вузько-становий, монополістичний характер старого корпоративного устрою вже не міг узгоднитися з вимогою "вільної гри" капіталістичних сил. Та згодом антисоціальні тенденції капіталізму - що все загострювалися з розвитком нового класу промислового пролетаріату, зростаючи класову боротьбу - викликали появу нових, форм професійних об'єднань: так зв. синдикати (звідси назва - синдикалізм).

Синдикалістичний рух проявився в кількох формах, але найбільш характерним для передвоєнної доби був революційний (або як його ще навівають - сорелівський) синдикалізм. В основу своєї програми він поставив солідарність інтересів представників окремих виробничих фахів, змагаючи до об'єднання їх у замкнені від сторонніх елементів, професійні робітничі організації (синдикати), відповідно до їхньої господарської діяльності. Ці спілки мали стати основою професійно-виробничого розподілу суспільства в будучому синдикалістичному устрою. Можливість боротьби з капіталізмом і буржуазно-демократичним устроєм, революційний синдикалізм бачив у безкомпромісній революційній акції. Відрізняючись від соціалізму своїм світоглядом і тактикою (соціалізм - матеріалістичний і опортуністичний; синдикалізм - волюнтаристичний і революційний), він тим не менше залишився насамперед інтернаціонально-класовою концепцією.

Від революційного синдикалізму, державний синдикалізм української націократії різниться відмінністю світогляду й завдань суспільної реконструкції. Державний синдикалізм заступає інтернаціонально-класову суть революційного синдикалізму культом власної нації - держави. Ідеологічні підстави й гіркий досвід пережитих Українською Нацією "соціалістичних" експериментів вказують йому, що розв'язка соціальних проблем лежить не в класовій боротьбі і не в уроєних (а у своєму реалізмі - хижих і спекулятивних) інтернаціональних догмах, лише в духовій, моральній і виробничій єдності всіх соціальних груп нації та їх збірній відповідальності за її розвиток і будучність. Революційний синдикалізм бачить своє завдання в об'єднанні й захисті інтересів окремих професійних груп, що мають творити автономні господарські організми у вигляді синдикатів - розпорошуючи в цей спосіб державу й розкладаючи її на ряд атомів. Натомість синдикалізм націократії - уважаючи державу основою політичного й економічного розвитку національного суспільства-своїм устроєм ще більше злютовує її монолітність, бо перетворює окремі, об'єднані в синдикатах, соціальні групи в організми, що стають нерозривними, функціональними частинами самої держави, кермуючи нею та контролюючи її чинність в інтересах цілої нації.

Державний синдикалізм розглядає всіх членів суспільства як виробників певних цінностей. Не класові їй маєткові привілеї, не абсурдні пережитки старого правного й морального укладу, лише виробнича функція індивіда й груп стає вирішальною в означенні їх ролі в суспільстві. Обумовлена сучасною структурою суспільства соціальна мораль не може толерувати, щоб на його організмі продовжували жирувати відмираючі, безчинно-споживаючі, паразитарні клітини, коштом використання й розвитку молодих, творчоздібних сил... Відкидаючи спекулятивну мораль капіталістичної демократії, що демагогічними гаслами маскує визиск, нерівність і стихії ненависті, як також і примітивний "споживчий" варваризм комуно-соціалізму - державний синдикалізм будує свій устрій на здоровій етиці, конкретизованій в засаді: "продукт праці належить працюючим", на принципі органічності суспільства й на продукуючому обов'язку всіх його груп, що єдино зумовлює їх права на матеріальний еквівалент і суспільно-політичне значіння в державі.

В умовах капіталістичної демократії безпосереднім, кермуючим чинником державного й економічного життя є не організовані згідно з професійним принципом соціальні групи, лише партії. Претендуючи на заступництво інтересів цих груп партії є на ділі найбільш парадоксальним виявом викривленої структури капіталістичного, zdeформованого суперечностями й виробничою анархією, суспільства. Творячи собою його дивовижну надбудову - зорганізовану не на органічному принципі виробничого розподілу, лише на підставі "політичних переконань" - ці партії найчастіше стають деструктивним знаряддям "вільної гри"

капіталістичних відносин і "закамуфльованих" теоріями "свободи-рівності" егоїстичних групових інтересів.

Націократія "вільну гру" виробничої анархії заступає - господарським планом; хаос своєкорисних "політичних переконань" - суворою повинністю служби нації-державі та визнання її зверхнього авторитету, а галапасництво надмірних аматорів "свободи -рівності" - зрівноважує примусом обов'язку. Соціальний зміст нації визначають в дійсності не монархісти, консерватори, республіканці, клерикале, демократи, ліберали, радикали, соціалісти, комуністи і т.д., лише її продукційні групи; ці останні бере синдикалізм націократії за основу свого суспільно-політичного й економічного устрою, перетворюючи саму державу в спілку працюючих, де кожний громадянин і соціальні колективи співпрацюють на означених їхньою функцією місцях для досягнення загально - духового й матеріального - розвитку цілої нації-держави.

Впливаюча з сучасної суспільно-виробничої структури нашої нації економічна система націократії, базована на комбінованій співчинності державного, муніципального, кооперативного й приватного капіталу під плановим господарським кермуванням і соціальним контролем держави - обумовлятиме й організаційні форми синдикалістичного устрою. Всі органічні клітини суспільства (виробничі групи) будуть зорганізовані в синдикати (спілки) відповідно до своєї праці, професій і господарських функцій. Основними групами, що репрезентуватимуть у синдикатах інтелектуальну й фізичну працю нації, є: продукуюча інтелігенція - поділена на різні фахові підгрупи (вчені, техніки, педагоги, літератори, лікарі, службовці і т.д.); робітництво всіх родів промисловості й транспорту, різних виробничих категорій; селянство та сільськогосподарське робітництво; ремісництво; власники промислових і торгівельних приватних підприємств, тощо.

Організуючи представників конкретних фахів і професій на місцях (в містах, промислових і сільських осередках), синдикати окремої виробничої категорії сполучатимуться згідно з адміністративно - територіальним поділом держави і принципом вертикальної централізації у вищі об'єднання; синдикалістичні союзи. (Так, для прикладу, професія лікарів матиме місцеві синдикати, що об'єднуюватимуться далі в повітові й краєві союзи, аж до загальнодержавного "Центрального Союзу Синдикатів Лікарів"; подібно творитиметься "Центральний Союз Синдикатів Робітників Гірної Промисловості" і т.д.). Синдикати та їх союзи в своєму внутрішньому устрою користуватимуться відповідними автономними правами (вибір кермуючих органів, членська ініціатива, тощо); ця автономність має забезпечити об'єднанням у них виробничим групам суспільства спроможність здорової самодіяльності, а самі синдикати перетворювати в школу національно-політичного, громадського й професійного виховання членських мас. Але опікуючись самодіяльним розвитком синдикатів, націократія водночас вводить їх як складові елементи в державний

організм і підпорядковує їх кермуючому контролю держави. Власне цей право-публічний зміст синдикатів надає їм державного характеру (звідси й назва - державний синдикалізм у відмінність до неорганізованих, вузько-класових синдикатів капіталістичного правопорядку).

В умовах капіталістичної демократії, праця - це лише визискуваний "товар", що улягає бездушним законам "попиту-пропозиції"... Цим своїм вихолощеним змістом вона стає для мільйонів людей прикрою, а то й зненавидженою необхідністю, що обумовлює фізичне, безцільове животіння. Синдикалізм націократії повертає праці людини її втрачений духовий і цільовий зміст. Всіх виробників-громадян він ставить у положення співтворців, співгосподарів витворюваних цінностей, що перейняті пафосом свого конструктивного обов'язку, переконанням важливості своєї суспільної функції та гордою свідомістю: "державна - це я".

Саме, зорганізоване в синдикатах, суспільство стане вирішальним, кермуючим чинником соціально-економічного життя держави. Узгіднення інтересів окремих суспільних груп, захист інтересів праці, колективні договори, свідома кермуюча участь і матеріальна зацікавленість робітників у виробництві підприємств, соціальне законодавство, справедливий перерозподіл національного доходу, нарешті - планове визначення чергових завдань народного господарства в цілому і в окремих його частинах - отже всі ті проблеми, що в умовах капіталістичної анархії й комуністичної диктатури викликають чи одверту класову боротьбу, чи стихію здушеної терором соціальної ненависті - всі ці проблеми солідарно вирішуватиме саме, об'єднане в синдикатах, суспільство. Синдикалістичний устрій стане лабораторією соціально-економічного життя нації.

Ці завдання виконуватимуть утворені на паритетних підставах із представників різних категорій синдикатів Господарські Ради. Функціонуючи в різних ступенях адміністративно-територіального поділу держави, вони матимуть своє завершення у Всеукраїнській Господарській Раді, що в характері державної установи буде дорадчим органом при законодавчій і виконавчій владі держави. Мало цього. Забезпечуючи свою надкласову суть - націократія відкидає участь політичних партій у державному управлінні. Свій державний устрій вона будує на поєднанні збірної волі національного суспільства та його конструктивної самодіяльності зо зверхницьким авторитетом нації-держави. Як побачимо далі, державний синдикалізм являтиметься важливим політичним чинником цього устрою.

З повищого нарису державного синдикалізму виявляється гармонізуюча суть націократії, що - виходячи з неподільної єдності нації - водночас рахується з органічністю її поділу на окремі складники та пов'язує ці останні функціональною залежністю знову в єдність, реалізуючи в цей спосіб свій зміст режиму панування цілої нації у власній державі.

VI. НАЦІОНАЛЬНА ДИКТАТУРА

Свою визвольну акцію український націоналізм базує на національній революції. Її зміст, методи й завдання вія виводить із сучасного стану розшматованої поміж кількома окупантами Української Нації. Для українського націоналізму є аксіомою, що доки не буде змінене сучасне положення нашої нації, доти вона все буде загрожена в своєму розвитку та існуванні. Ніякі угодовські автономістичні й федералістичні компроміси, ніякі легкодухі "орієнтаційні" лавірування перед тим чи іншим окупантом - не врятують Україну перед імперіалістичною навалою її історичних ворогів; закон її буття лежить тепер тільки в непримиримій боротьбі за свою державну самостійність і соборність. Це історичне завдання - через послідовні етапи підготовки визвольної боротьби, збройного здобуття й впорядкований самостійної держави - здійснить національна революція.

Національна революція - це не однобока революційна "техніка", що в своєму "негруванні всіх і всього" не має ніякої програмово-конструктивної концепції (такі власне твердження про революційний націоналізм поширює наша партійницька угодовщина). Пряма революційна дія для організованого націоналізму є лише одним із засобів сучасної фази визвольних змагань, що створить політичні й психологічні передпосилки для розгортання революції в усій її внутрішній глибині й програмовій ширині. Зміст національної революції не обмежується до безпосередньої боевої акції; її завдання не кінчається й на рішачому, збройному зриві нації до здобуття державності. Бо й після усамостійнення, на Україні певний період проявлятимуться в різних сферах духового й суспільного життя негативні наслідки вікового поневолення, що вимагатимуть застосований відповідних оздоровлюючих середників. Для цього націоналізм включає в програму національної революції далекойдучі державотворчі почини, що в стані були б всебічно скріплювати, розхитаний окупаціями, організм нації, невпинно побільшувати її будуючі сили й здібність змагатися за право свого розвитку й тоді, коли Українська Держава вже існуватиме. Універсальна суть, динамізм і мораль українського націоналізму не лише покликають його до ролі чинного борця за волю нації, але й управнюють до монопольної місії конструктивного реформатора цілого її змісту та існування. Ця його реформаторська місія - владно сягаючи в усі ділянки духового й матеріального життя нації - узмістовлюється в національній революції. Отже ця остання реалізуватиме свої програмові завдання й в умовах існуючої державності, хоч, очевидно, їх характер і методи здійснювання будуть відмінні в переходових і завершуючих етапах.

Таким чином, національна революція - це е внутрішній, тяглий у часі та різноманітний у своїх виявах, ідейний, духо-волевий, визвольно-політичний і державно-творчий процес Української Нації, спрямований до її

звільнення, скріплення, впорядкованім та забезпечення для неї гідного існування.

Вирішальною фазою революції, що обумовить її даліше конструктивне завершення, буде, пристосований до відповідних обставин, збройний виступ Української Нації проти окупантів. Його наслідки залежать насамперед від всебічної підготовки власних сил нації, що їх націоналізм вважає головним джерелом діючого й організуючого розгортання революції. Серед нашої легкодухої, спекулятивної партійщини, націоналістичне гасло власних сил не тішиться популярністю... Його вона вважає "фантастичною орієнтацією на вісімнадцятий туман", і горда з свого "реалізму" - що розгублено пантеличиться по кожночасній зміні чужих політичних барометрів - стирча головою летить в орієнтації на... ворожі сили, що загрожують Україні новою катастрофою. Між тим український націоналізм у своєму наставленні на власні сили нації є наскрізь реалістичний. Поборюючи катастрофальні орієнтації на історичних ворогів, він не відкидає сприятливої чужої помочі у визвольних змаганнях, пам'ятаючи однак, що навіть і така допомога приносить користь лише тому, хто має й власну силу її зужиткувати відповідно до своїх інтересів.

Серед явних зовнішніх і внутрішніх кон'юнктурних обставин не відбуватиметься збройна боротьба з окупантами - одне є безсумнівне: ця боротьба буде важка, кривава й жорстока. Своєю тактикою полохливого струся, легально-партійна угодовщина сподівається виспекулювати перемогу, з найменшою втратою власних зусиль і "безглузких жертв". Марні надії в тій грізній труднощі й небезпеках добі, перемогу здобудеться лише ціною надзвичайного - натхненного жертвним поривом - напруження всіх сил нації, зорганізованої при цьому на такий устроєво-політичній системі, що - мимо своєї революційної провізоричності - була б здатна порвати маси до боротьби, вдержати їх потрібний час у мобілізаційному напруженні та забезпечити наші побідні наслідки всенародного зриву. Цю устроєву систему в переходовому етапі революції націоналізм будує на принципах національної диктатури.

Режим національної диктатури відкидає провідну участь політичних партій із їхніми вузькими інтересами у процесах революції. Таке становище організованого націоналізму до партій, груп і центрів, або інакше кажучи - до цілого орієнтаційно-угодовського табору, обумовлюють тактичні й засадничі причини. Розгляд ідейного змісту, психології, моралі й політики цього табору стверджує його шкідливість для планомірного розгортання революції. Схильний лише пасивно пристосовуватися до створюваних окупантами умовин, нездатний до активності й провідної місії, поглинений суперечностями й груповим егоїзмом - він ніколи не прийме націоналістичної концепції визвольної боротьби та її не піддержить. Після вже здобутої перемоги, певні елементи угодовського табору звантажуються в національну роботу й зможуть навіть бути корисними в її різномірних

ділянках. Але не тепер і не тоді, коли боротьба відбуватиметься серед "непевних" обставин...